

EGO

JANUARI 1992

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

DOV-KAART (BLZ. 3/4)
EEN BLIJVERTJE?
Universiteit Utrecht

In dit
nummer o.a.:

● De dienstplichtige: werknemer bij de overheid ● Loont belastingfraude dan toch? ● Fort Europa uit de tijd ● Het terrorisme van RaRa
● Douchen en andere hobbies van John Mellencamp ● 'In bed with Madonna' ● Vervreemding ● Krimineel?! ● Vechten ● Boeken

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 1, januari 1992, 31e jaargang

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine van Hinte, Peter Samwel, Jos Siersma, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erkelens, Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas, Len Munnik, René Nauta, Leo van Opzeeland, Cor Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wessel Visser, Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:

Frank Spoelstra

Vormgeving:

Piet Boom en Frank Spoelstra

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leyendekkers

Druk: Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.
Bijdragen in EGO verschijnen op persoonlijke titel en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs de visie van de redactie of de dienst HGV.

Inhoud

De dienstplichtige: werknemer bij de overheid	2
DOV-kaart, een blijvertje?	3
Vechten (Prikkel)	5
John Mellencamp	6
Loont belastingfraude dan toch?	8
Het terrorisme van RaRa	10
Fort Europa uit de tijd	11
Barton Fink	12
Vervreemding (poster)	14
Gedicht/Coornherthuis	16
Eend wint	17
'In bed with Madonna'	18
Oorlogsdividend	20
Krimineel?!/puzzel	22
Paradijs/Stefan Verwey	23
Fusion, muziek van deze tijd	24
Vragen staat vrij	25
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's: voorpagina Carel ten Pas, pag. 21 Gerard van Erkelens

DE DIENSTPLICHTIGE: WERKNEMER BIJ DE OVERHEID

'De capaciteiten van de dienstplichtigen dienen beter benut te worden door een betere selectie en een professionele inzet. Er moet meer ruimte komen voor collegiale werkverhoudingen in vredetijd. Zinnvolle tijdsbesteding (cursussen, sport en dergelijke) moeten verveling helpen voorkomen. Door een meer efficiënte organisatie en een betere indeling van de dienstdienst moet het beslag op de vrijheid van dienstplichtigen tot het minimum beperkt worden.

De dienstplicht moet meer gezien worden als een volwaardige vorm van tijdelijk werk waar efficiënt mee moet worden omgegaan. Ook voor dienstplichtigen moet gestreefd worden naar arbeidsvoorwaarden- en omstandigheden die doelmatig en maatschappelijk aanvaardbaar zijn.'

Dit zegt de AVNM naar aanleiding van 'Vechten voor tevredenheid', het onderzoeksrapport over arbeidssatisfactie van dienstplichtige militairen, welke zij op 5 december jl. in het Haagse Perscentrum Nieuwspoor presenteerde.

In 'Vechten voor tevredenheid' geen schokkende onthullingen, wel interessante conclusies over 'het dienen' bij de Koninklijke Landmacht:

- er is te weinig werk en een gebrek aan zinvol werk;
- het werk is saai en sluit niet aan bij de genoten opleiding;
- 30% van de dienstplichtigen is van mening dat hun meerdere niet kundig is op zijn vakgebied;
- het beroepskader ziet dienstplichtigen niet voor vol aan;
- 95% van de ondervraagden vindt het inkomen onvoldoende;
- de Inhouding Huisvesting wordt als ongunstig ervaren, 10% van de wedde gaat op aan een bed en een kast op een kamer die met anderen moet worden gedeeld;
- degenen die op de kazerne slapen zijn minder tevreden dan degenen die thuis slapen;
- bij meer dan de helft van de dienstplichtigen is de motivatie, om de dienstplicht te vervullen, laag;
- 40% geeft aan niet achter de doelstellingen van de krijgsmacht te staan.

Alle factoren bij elkaar genomen doet de onderzoeker, mevr. S.P. van de Bogaard, concluderen dat de arbeidssatisfactie bij de dienstplichtigen van de Koninklijke Landmacht 25% lager ligt dan in andere bedrijfstakken.

De AVNM heeft 'Vechten voor tevredenheid' aangeboden aan mr. M. Jager, lid van de Commissie-Meijer. Deze commissie onderzoekt momenteel hoe de toekomst van de dienstplicht zal moeten worden.

In de zomer van 1992 zullen we weten of leden van de Commissie-Meijer de meningen van jongeren die hun dienstplicht daadwerkelijk vervullen (1 op de 6) serieus nemen en betrekken bij het advies dat zij uitbrengt.

'Vechten voor tevredenheid' stelt ze daartoe in de gelegenheid.

Redactie

Jaarboekje 1991

Al vele jaren ontvangen de lezers van EGO traditioneel elk jaar bij het decembernummer een zogeheten jaarboekje. Dat was dus de vorige maand ook weer zo. Het met veel foto's geïllustreerde boekje (84 blz.) bevat vijf beschouwend artikelen van Leon Wecke, directeur van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken in Nijmegen, en elf interviews met dienstplichtige en beroepsmilitairen. Thema's zijn o.a. de herstructurering van de krijgsmacht, oorlogs- en vredesdenken na de Golfoorlog en de (on)zin van het voortbestaan van de dienstplicht, kortom 'De krijgsmacht in beweging'.

Voor belangstellenden zijn, zolang de voorraad strekt, nog exemplaren verkrijgbaar bij het dichtstbijzijnde bureau raadsman/vrouw of bij het redaktiesekretariaat EGO in Zeist, tel. 03404-20906.

DE KRIJGSMACHT IN BEWEGING

DOV-KAART, EEN BLIJVERTJE?

Als u niet weet waar u heengaat, zult u waarschijnlijk ergens anders uitkomen.
Laurence J. Peter, 1969.

Jan van Houwelingen dacht al in de lijn van de huidige regering met zijn idee om het aantal autokilometers terug te dringen. Hij voerde het idee van de Defensie Openbaar Vervoerkaart in, de DOV-kaart. Het idee is daarna door verschillende andere groeperingen opgepakt en verwerkt tot een voor hen bruikbaar voorstel. De studenten hadden hem al, maar het Vrij Vervoers Bewijs was er natuurlijk al eerder. Dat was de eerste en oorspronkelijke manier om als Defensiereiziger gratis met het openbaar vervoer te kunnen reizen. Geel voor de trein en roze voor de bus. Dat dit natuurlijk alleen voor de militair gratis was, valt te begrijpen.

Al gauw zagen we de ideeën van heldere geesten die een optie legden op het systeem van vrij reizen met openbaar vervoer. Bejaarden, bijstandsmensen, werklozen, (politieke) vluchtelingen en zelfs een enkele beroepsmilitair zag er wel wat in. Maar al gauw bleek dat de bomen in Nederland ook niet tot aan de (denkbare) hemel groeiden en tot nog toe hebben alleen de studenten en de dienstplichtige militairen een openbaar vervoer kaart.

■ Gevolgen

Dat het invoeren van de OV-kaarten niet zonder problemen zou verlopen zag natuurlijk een ieder. Schooltijden moesten worden aangepast anders kon de NS het aanbod niet aan. ADV-dagen moesten in overleg met de NS worden gepland om dezelfde reden. Terwijl dat eigenlijk niet zou kunnen. De dagen zijn in feite gewoon overuren. Je werkt 40 uur maar je hoeft maar 38 uur. De twee uur die je extra hebt gewerkt zouden eigenlijk vrij verroosterd moeten worden. Maar dat geeft onoverkomelijke problemen bij Defensie, dus massaal verroosteren. Het bleek dat de NS het grote aanbod niet op ieder moment van de reisweek kon verwerken en daarom werd de NS ingeschakeld om een deel van de arbeidsvoorwaarden van/voor militairen vast te leggen. Die problemen kun je, als je met het openbaar vervoer reist, aan den lijve ondervinden. Sommige dagen laten een uitpuilend openbaar vervoer zien. Scholen gaan massaal op reis, ze hoeven nu van hun ook beperkte budget geen bussen meer te huren. Nee, hup massaal in de intercity naar de jaarbeurs in Utrecht of naar een demonstratie in Den Haag.

Voor de dienstplichtigen lagen deze moeilijkheden op een heel ander terrein, namelijk:

- de bereikbaarheid van diverse kazernes en legerplaatsen kwam niet overeen met de stopplaatsen van het openbaar vervoer;
- de snelheid van het openbaar vervoer kwam niet overeen met de reistijd die de

- dienstplichtige beschikbaar had;
- de begintijden bij Defensie bleken dusdanig te zijn dat er niet mee geschoven kon worden (ochtendappèl).

Kwamen de dienstplichtigen vóór het invoeren van de DOV-kaart via een soort onbeschreven 'carpoolsysteem' naar de kazerne, dat was nu uit den boze. Het regeringsstandpunt wordt ook hier heilig verklaard. Er moeten minder autokilometers worden gemaakt.

■ Openbaar vervoer moest

Het openbaar vervoer moest nu worden gebruikt om het regeringsstandpunt mede handen en voeten te geven. Mooi gezegd, maar niet over de hele linie uitvoerbaar. Het openbaar vervoer is niet overal dusdanig geregeld dat de dienstplichtigen voor de deur en op tijd kunnen in- en uitstappen.

Voor al het platteland is in de vroege ochtenduren niet voorzien van openbaar vervoer. Ja op de spitsuren, maar die komen weer niet overeen met het op tijd zijn voor het ochtendappèl. Het dagelijks heen en weer reizen van bijvoorbeeld Havelte of Steenwijk naar het Groningse of Friese platteland, om zodoende thuis de nacht door te brengen, was met dit systeem niet meer mogelijk. Dan hebben we het nog niet eens over grotere afstanden. De oplossing lag voor Defensie makkelijk, de hele week op de kazerne blijven. Erger nog, je moest ook op zondagavond al vertrekken om op maandag weer op tijd aanwezig te zijn.

■ Voorzien

Jan van Houwelingen had dat natuurlijk al voorzien. Hij schatte, in een CGOM-vergadering van 10-5-1988, dat het aantal 'kazerneslapers' met 8600 zou toenemen. Dat het tevens een toename van de problemen van de verveling en leegloop zou zijn kwam toen niet ter sprake. Nu hebben ze ook daar, in 1991, een oplossing voor gevonden: de dienstplichtigen moeten meer sporten in de avonduren. Dat weerhoudt ze van leegloop en verveling.

De AVNM en de VVDM waren er in ieder geval niet gerust op en voorzagen grote problemen. Zeker met het ontnemen van 'de keuzevrijheid'. De dienstplichtige zou en moest die DOV-kaart nemen. Een andere mogelijkheid was er niet (werd niet gevonden). Zij adviseerden de staatssecretaris dan ook negatief met de volgende punten van kritiek:

- de verplichte invoering ontnemt de dienstplichtigen de keuzevrijheid tussen openbaar vervoer en andere vormen van vervoer;
- langere reistijden als gevolg van het reizen met openbaar vervoer (tijd openbaar vervoer is 1,8 langer dan auto);
- de noodzaak om op zondagavond al naar de kazerne terug te keren;
- de slechte bereikbaarheid van de kazernes, gevolg: ook de avond op de kazerne, eigen vervoer ontbreekt, weer verveling.

■ Evaluatie

Zoals normaal in zulke situaties werd er een evaluatie toegezegd. Een evaluatie werkt meestal in het voordeel van de houder van die evaluatie, want hij is meestal degene die evalucert, stelt vast wat moet worden geëvalueerd, stelt de evaluatievragen op en bepaalt de normen waar het resultaat aan moet voldoen.

De rapporten Veldkamp zagen het licht:

het eerste rapport 'De organisatorische gevolgen van de invoering van de DOV-kaart' en het tweede rapport 'Onderzoek DOV-kaart'.

Bij het lezen van deze rapporten blijkt dat de kritieken van de AVNM/VVDM niet uit de verf zijn gekomen.

Het eerste rapport constateert dat er geen 'significante toename is van het aantal vanwege het rijk gehuisvesten'. Ja maar beste evalueerders, dát stelden de AVNM/VVDM ook niet. Zij stelden 'dat er meer in de kazerne geslapen zou worden in de nacht van zondag op maandag!' Echter Veldkamp en Co hebben hiernaar geen onderzoek gedaan. Zij gingen er blijkbaar van uit dat Van Houwelingen wel gelijk zou hebben met het aantal van 8600. Maar de AVNM/VVDM hebben door middel van eigen onderzoek aangetoond dat dit er 14.000(!) zijn.

Ja, zegt nu Defensie, dat getal van 8600 van de staatssecretaris was maar een schatting en niet gebaseerd op onderzoek. Dat mag je niet gebruiken om beleidsconclusies te trekken. Dat haalt je de koekoek. Hij kon in 1988 niets onderzoekt hebben, er was nog niets! Dan had je nu de evaluatiecommissie Veldkamp de opdracht moeten geven om dat getal boven water te krijgen, zodat je wel beleidsconclusies kon trekken en moest je je beleid op grond hiervan misshien wel bijstellen.

In het tweede onderzoek stellen de evaluators dat 35% van de dienstplichtigen de zondagavond op de kazerne doorbrengt. De motieven van deze 'zondagavondslapers' zijn de grote afstand en de lange reisduur (80%). Begrijpelijk, niets afwijkend van wat er vóór de invoering van de DOV-kaart zou zijn geweest.

Teleurstellend is dat op de kazerne gelegende 'binnenslapers' maar 1,1 avond per week het kazerneterrein verlaten. De slechte bereikbaarheid van de legeringsplaats door het openbaar vervoer en het gemis van eigen vervoer zijn hier de oorzaken van. De vervelingsproblematiek zal navolgent groeien.

■ Werkgever niet negatief

Niet helemaal negatief of niet helemaal positief komt de DOV-kaart er natuurlijk niet uit. Van de 'doordeweekse-reizigers' blijkt dat 44,5% van de dienstplichtigen dagelijks reist met het openbaar vervoer. Maar hiervan vindt 34% de kwaliteit van het openbaar vervoer niet goed of niet slecht. Uit het totaal van dienstplichtigen blijkt dat:

- 42% maakt geen gebruik van het openbaar vervoer;
- 67% hiervan, noemt het openbaar vervoer niet goed/niet slecht;
- 30% maakt in het weekend geen gebruik van de DOV-kaart;
- 79% maakt tijdens de vakantie geen gebruik van de DOV-kaart;
- 55% maakt tijdens hun verlof geen gebruik van de DOV-kaart;
- 65% maakt tijdens hun buitengewoon verlof geen gebruik van de DOV-kaart;
- 49% kiest voor het dagelijks vervoer de auto;
- 57% kiest voor het weekendvervoer de auto.

FOTO CAROL TEN PAS

Voor al met de laatste twee percentages meeneemt, dat zeker niet iedere dienstplichtige een eigen auto heeft, mag je wel stellen dat de dienstplichtigen niet zitten te springen om een DOV-kaart te krijgen of te hebben.

Ondanks al deze cijfers is het oordeel van Defensie dat ruim 75% van de dienstplichtigen een gunstig oordeel heeft over de DOV-kaart!? Dat percentage is natuurlijk op niets gebaseerd. Het systeem DOV-kaart is ook prima, dat onderschrijft ook een ieder. Maar de manier waarop het toegepast wordt op iedere dienstplichtige, dat is hetgene waar de AVNM/VVDM al vanaf 1988 tegen protesteren. Defensie kan niet aangeven op welke gronden zij die 75% onderbouwt. Het gegeven dat maar 2% van de dienstplichtigen gebruik maakt van de hardheidsclausule mag niet als grond voor de 75% gelden. Het niet bekend zijn met de hardheidsclausule is eerder de oorzaak van de lage score van 2%. Zelfs beroepsmilitairen weten vaak niet eens wat hun eigen rechtspositie inhoudt of waar zij recht op hebben. Laat staan een dienstplichtige.

■ Verweer defensie

Defensie weet niets anders 'op te hoesten' dan dat zij 'volhoudt in haar overtuiging dat ruim 75% van de dienstplichtigen een positief oordeel heeft over de DOV-kaart, indachtig het feit dat met de DOV-kaart, behalve het woon-werk-verkeer ook nog andere dingen gedaan kunnen worden waardoor de bewegingsvrijheid van veel dienstplichtigen aanmerkelijk is toegenomen'.

Een patriarchale overtuiging: 'Leuk toch, kunnen onze jongens ook andere dingen doen, ze zijn meer vrij in hun bewegingen.' Terwijl de cijfers een totaal ander beeld laten zien. Ja, zegt Defensie, nadat zij geconfronteerd werd met haar handelwijze, 'We moeten voor ogen houden dat de potentie van de DOV-kaart veel groter is'. Dat is natuurlijk een puur theoretische mogelijkheid. De dienstplichtigen kunnen niet massaal als de studenten naar bijvoorbeeld de

Jaarbeurs of de RAI. Neem alleen maar met weekend en/of verlof. En daar zit 'm nu juist de kneep. Cijfers tonen aan dat deze dienstplichtigen er geen hoge pet van op hebben. Hun wens van keuzevrijheid in het middel van vervoer staat nog steeds voorop. Vóór de invoering van de DOV-kaart kreeg maar 30% van de dienstplichtigen een vergoeding voor woon-werk-verkeer. De rest kreeg een vrijvervoersbewijs. Om deze 30% de vergoeding van 19 cent per kilometer te ontnemen hebben we de DOV-kaart ingevoerd. En met het invoeren van de DOV-kaart vervalt de keuzevrijheid. Er kan van keuzevrijheid geen sprake zijn, er is geen financiële ruimte voor en het past niet in het regeringsbeleid.

■ Oplossing

Voor Defensie zijn er maar twee mogelijkheden:

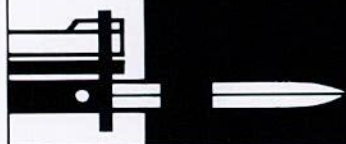
1. Terug naar de oude voorziening.
2. Handhaven van de DOV-kaart.

Als de AVNM en de VVDM nog andere ideeën hebben, moesten ze die maar ter tafel brengen. Maar wel vlug, want op 1 december 1991 wordt het nieuwe contract met de NS getekend (CGOM 17-10-1991). Zo moeilijk is het toch niet. Als Defensie nu eens zijn ondercommandanten als volwassen mensen ziet en aan hen de mogelijkheid geeft te bekijken of een dienstplichtige wel of niet op tijd in de kazerne aanwezig kan zijn. Het bestuderen van dienstregelingen en 'timetables' kan toch niet zo'n enorm probleem zijn? Zij die wel gemakkelijk met openbaar vervoer, 'vanaf de huisdeur tot aan de kazernepoort', kunnen reizen krijgen een DOV-kaart. En zij die dat niet kunnen mogen met eigen vervoer. Kunnen ze ook nog een goede 'carpool-regeling' op poten zetten en komen ze wat dit betreft de regering op een ander terrein weer tegemoet. Bedrijfsparkeerruimte is er genoeg en het niet goed bereikbaar zijn van de kazerne blijft, met de bezuinigingen op openbaar vervoer in het vooruitzicht, een probleem dat Defensie zelf moet oplossen. Ook dat heeft zij in het verleden toch ook vele malen gedaan, zonder te komen met 'marktvervalsende concurrentie'-verontschuldigen.

Het aanbieden van een goede carpool-regeling voor de paar dienstplichtigen die er nog overblijven is nooit weg. Misschien is het maar voor een paar jaar. Laat de Minister hier rekening mee houden tijdens het tekenen van het contract met de Nederlandse Spoorwegen.

Pieter de Jager

VECHTEN

Een gram macht weegt meer dan een pond hersens.

Servisch spreekwoord

Een ieder die zijn dienstplicht heeft vervuld en de algemene militaire opleiding heeft voltooid, mag meedoen. Dat was een verklaring van de Nederlands-Kroatische Werkgemeenschap, om Nederlanders te werven voor de strijd in Joegoslavië. Enige dagen later stond in de krant dat zich al een dertigtal 'oud-strijders' had gemeld. Er hadden zich in totaal vijftig strijd lustigen

opgegeven, van wie twintig door de Werkgemeenschap zijn afgewezen, omdat zij nog dienstplichtig zijn of geen militaire ervaring hebben. Onder 'oud-strijders' worden beschouwd ex-dienstplichtigen die o.a. in het verleden namens het Nederlandse leger in Libanon en de Sinai hadden gediend.

Uiteraard kiest de Nederlands-Kroatische Werkgemeenschap de kant van Kroatië. Maar zou dat ook bewust door die zogenaamde 'oud-strijders' zijn gekozen. Mogelijk komt er nog een oproep van de Nederlands-Servische Werkgemeenschap. De initiatiefnemer – een ex-Unifilsoldaat – stelt als motivatie dat de Servische leiders streven naar een 'Groot-Servië', een deelstaat die door middel van militair geweld democratisch tot stand gekomen beslissingen in andere deelstaten teniet wil doen. Dat is op zijn minst een simpele voorstelling van zaken. Voor velen zal dat geen solide basis zijn om je leven te offeren.

In de dertiger jaren, tijdens de Spaanse burgeroorlog, gaven honderden Nederlanders hun leven in de strijd tegen Franco. Het was een strijd tegen het fascisme, dat toen al in Duitsland en Italië aan de macht was gekomen. Franco werd gesteund door Hitler en Mussolini. Het werd een strijd van idealisten die het onderspit moesten delven, tegen een overmacht van het groeiend Europees fascisme. Vanuit de oorlogsbel schreef Jef Last over de Nederlanders die aan de strijd deelnamen:

'Overall heb ik ze gevonden, mijn landgenoten, als dokter of verpleger in de hospitalen, als ziekendrager in de vuurlinie, als matrozen bij de marine en koopvaardijvloot, als hooggeschatte mecaniciens in de fabrieken en garages, achter het stuur van ambulance-auto's, in de administratie en de keuken, als instructeur op de officiersschool, bij de artillerie en luchtafweerkanonnen en last but not least, als eenvoudige infanteristen in de voorste loopgraaf.' De toenmalige regering Colijn had weinig waardering voor deze dappere strijders tegen het fascisme. Integendeel, de landgenoten die in Spanje vochten tegen Franco verloren hun nationaliteit. In Dachau, waar een aantal van hen in de tweede wereldoorlog terecht kwam, ontvingen zij geen voedselpakketten van de Nederlandse regering in Londen.

De oorlog in Joegoslavië is geen strijd tegen fascisme of communisme. Het is een strijd tussen volkeren, met als basis haat en verachting. Door het wegvallen van de communistische dictatuur komen de verschillende blinde nationalistische gevoelens aan de oppervlakte. Alleen met een vredesmacht zou van bovenaf een dialoog kunnen worden opgelegd.

Zolang dat uitblijft is het resultaat van de haat en verachting alleen maar vechten.

EG - SANCTIES....

DOUCHEN EN ANDERE HOBBIES VAN JOHN MELLENCAMP

De ene popmuzikant doet het maar hoogst zelden, de ander zweert erbij: douchen. John 'Cougar' Mellencamp behoort sinds 1982 tot de laatste categorie. Al poedelend en badderend schoot hem toen geheel onverwachts een melodiële lijn door het hoofd. De tekst, over pijnlijke liefde, had een vriend hem enkele dagen eerder ingefluisterd. Verwilderd keek de Amerikaanse rockzanger om zich heen, om uiteindelijk met een stuk zeep de muziek op de glazen douchewand te schrijven. Een paar maanden later bereikte *Hurt so good* de top vijf van de Billboard hot 100.

Het succes van *Hurt so good* werd binnen een maand al weer overtroffen door *Jack and Diane*, het verhaal over twee opgroeiende 'American kids'. De single haalt de eerste plaats van de Amerikaanse hitparade en dat maakt 1982 tot een heel goed jaar voor de zanger/gitarist. De beide nummers zijn afkomstig van het zesde album van Mellencamp, *American fool*, dat maar liefst vijf miljoen maal over de toonbank ging. Dat is meer dan twee maal zoveel als zijn vijf daarvoor verschenen albums samen. Sterker nog, zijn eerste drie gingen welhaast geruisloos aan de popbizz voorbij. Pas in 1979 komt met de single *I need a lover* het eerste voorzichtige succes, al bereikt het nummer de eerste plaats in de Australische hitparade. In Nederland is het veeleer bekend in de uitvoering van Pat Benatar.

■ Johnny Cougar

John Mellencamp wordt op 7 oktober 1951 geboren in Seymour, Indiana in het Amerikaanse Midwesten. In zijn stamboom zijn voornamelijk boeren terug te vinden, van Nederlandse komaf. Getrouwd op zijn 17de, vader op zijn 19de wordt Mellencamp anderhalf jaar later door zijn vrouw voor de keuze gesteld: of je gaat een fatsoenlijke baan zoeken of je bekijkt het verder maar. De jonge vader besluit het laatste te doen, vastbesloten als hij is het te gaan maken in de popmuziek.

In 1975 krijgt de manager van David Bowie, Tony DeVries een demo van Mellencamp in handen. Hij is zo enthousiast dat hij een grote platenmaatschappij weet te interesseren. Een jaar later verschijnt *Chestnut street incident*.

Tot Mellencamps grote schrik is zijn naam niet op de plaat terug te vinden. DeVries heeft besloten dat

hij artistiek door het leven moet als Johnny Cougar. Mellencamp is hier allesbehalve tevreden mee. Waar Cougar vandaan komt is hem een raadsel en de verkleining Johnny vindt hij ronduit belachelijk. Zo heeft nog nooit iemand hem genoemd. Daarna noemt hij zich dan ook John Cougar Mellencamp. Het duurt nog jaren, tot 1989, voor hij een zodanige onafhankelijke status als superster heeft dat hij meent geheel en alleen op eigen naam verder te kunnen.

■ Onvrede

De stap om de naam Cougar te laten vallen hangt samen met zijn onvrede over het popwereldje. Hij schrijft er zelfs een nummer over, *Popsinger*, dat wederom een hit wordt. Hij besluit het gebruikelijke toeren achterwege te laten en zich te richten op zijn grootste hobby, het kunstschilderen. Maar ja, zo'n kwast is ook niet alles. In 1991 haalt Mellencamp zijn gitaar uit het stof en duikt hij weer de studio in voor zijn tiende album *Whenever we wanted*.

Op deze nieuwe cd gaat John Mellencamp muzikaal gezien terug naar zijn succesperiodes in het eerste deel van de jaren tachtig.

Met het veelgeprezen *The lonesome jubilee* uit 1988 was hij daar namelijk vanaf gekomen. Country en folk invloeden speelden een grote rol op deze grotendeels akoestische cd. De singles *Check it out* en *Cherry bombs* bewijzen dat. Het succes is er niet minder om (vier miljoen verkochte exemplaren), wat van de opvolger *Big daddy* niet gezegd kan worden.

Misschien daarom laat *Whenever we wanted* weer de energieke rockende John Mellencamp horen. Rock zonder poespas, recht op de man af, leunend op goed geschreven songs. Hij wordt niet voor niets de Bruce Springsteen van het Midwesten genoemd.

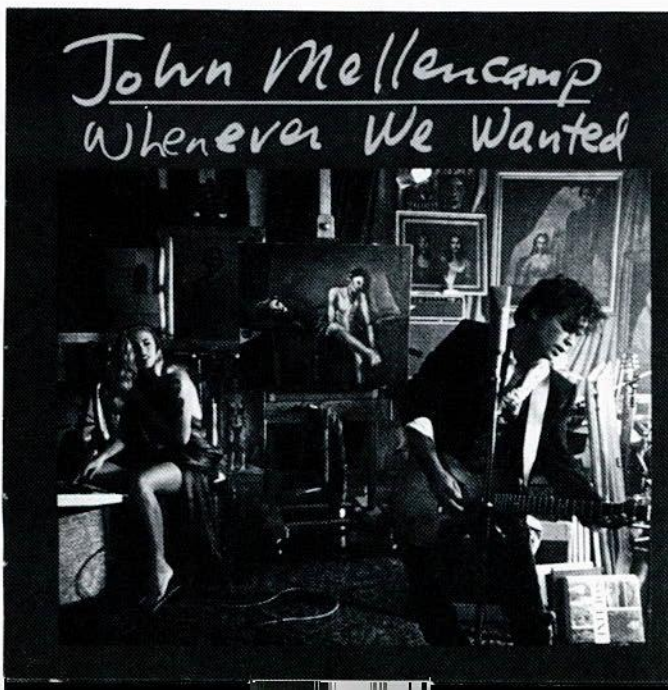
■ Een nieuwe hobby

Whenever we wanted kent eigenlijk geen zwakke momenten. De single *Get a leg up* is een stevige rocksong, het subtiel en ingetogen *Last chance* het hoogtepunt van de cd en in *Love and happiness* toont Mellencamp zich van zijn idealistische zijde. Dat is niet voor het eerst. In de periode 1985-1987 organiseert hij met Willie Nelson en Neil Young tot drie keer toe 'Farm aid' ten behoeve van de

Amerikaanse boeren, die geplaagd worden door hoge schulden en verminderde steun van de regering.

Of het dit jaar ook weer tot het geven van concerten komt, valt nog te bezien. Naast het kunstschilderen heeft John Mellencamp zich onlangs toegelegd op een andere hobby, acteren en regisseren. In de film *Falling from grace* speelt hij een country muzikant die ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van zijn opa terugkeert naar zijn geboortedorp op het platteland. Hoe autobiografisch deze rol is, valt misschien binnenkort ook in de Nederlandse bioscopen te aanschouwen. Tot die tijd moeten we het maar doen met *Whenever we wanted* en dat is geenszins een opgave.

Evert van Dijk

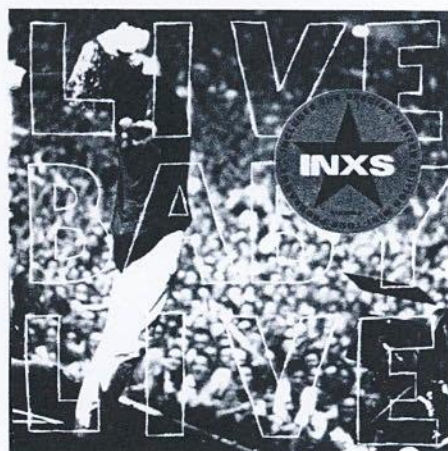
INXS

LIVE BABY LIVE

In de reclamecampagne voor *Live baby live* wordt Inxs geafficheerd als de grootste rock 'n rollband ter wereld. Dat betekent dat er nergens op deze aardbol een groepje muzikanten is dat ook maar enigszins tot dezelfde resultaten komt als het Australische zestel bij het uitoefenen van hun hobby dan wel baan. Nou, zo ernstig is het nog niet gesteld met de toestand in de wereld van de rock 'n roll. Inxs is een degelijke, stevige rockband, uitgerust met een aansprekende zanger in de vorm van Michael Huttechance, zonder ook maar enigszins een drang tot vernieuwen te tonen die zo kenmerkend is voor de echte groten in de muziek.

De roots van Inxs liggen in de Amerikaanse rock, getuige hits als *What you need*, *New sensation* en *Suicide blond*. Beter nog komt de groep uit de verf in ballads van het kaliber *Never tear us apart* en *By my side* en nummers als *Need you tonight*. Al deze songs zijn terug te vinden op *Live baby live*, dat veel weg heeft van een verzameling hits, ware het niet dat de doorbraaksingle in Nederland, *The original sin*, ontbreekt. Een ander, veel ernstiger, bezwaar is dat de live cd niet echt live klinkt, het is veel te gekunsteld. Het swingt wel, maar het zweeft niet.

De 15 live nummers zijn in 15 verschillende steden opgenomen en je krijgt nergens het gevoel dat de band en het o zo enthousiaste publiek in een en dezelfde zaal staan. De muziek wordt gespeeld zonder fouten, nooit slaat er eens een stem over of wordt er ingespeeld op de reacties van het publiek. De man achter de mengtafel heeft het er maar druk mee gehad.

Dit beeld wordt nog eens versterkt door het vijfde nummer, de in de studio opgenomen single *Shining star*. Moet dit nu echt midden tussen die live nummers? Even zo goed wordt ook *Shining star* afgesloten met dolenthousiast gegil en gekrijs. Na sommige livenummers schakelt de mengtafel over naar de kleedkamer waar de zes heren van Inxs plotseling blijken te zitten. Ze vermaken zich met grapjes en spontane meezingers, waarna het concert weer vrolijk verder gaat. Het lijkt wel de soundtrack van een film.

Hoe jammer allemaal, Inxs is dan wel niet de grootste rock 'n rollband ter wereld, ze hebben genoeg goede songs gemaakt om een echte volwaardige live cd samen te stellen.

ASTER AWEKE

KABU

Dezelfde platenmaatschappij die op niets ontziende wijze probeert van de nieuwe cd van Michael – ik grijp mezelf nog eens lekker in het kruis – Jackson de bestverkopende allertijden te maken, distribueert ook de tweede cd van de Ethiopische zangeres Aster Aweke (zie ook het vorige nummer van EGO, red.). Er moet dus wel iets bijzonders aan de hand zijn, grote platenmaatschappijen houden zich in de regel verre van wereldmuziek.

De met een dan weer kirrende schelle, dan weer soulvolle stem uitgeruste Aweke leeft al lang genoeg in het westen (een jaar of tien) om op *Kabu* haar eigen muziek geschikt te maken voor een groot publiek. Dankzij het gebruik van synthesizers klinkt de cd geenszins traditioneel, al zingt ze wel in haar eigen taal.

Yedi Gosh, wat zoveel betekent als mijn vriend, is de van Kabu getrokken single. Het is een aanstekelijk dansnummer, gloedvol gezongen, begeleid door spetterende blazers en opvallende basloepjes. De zeven andere nummers variëren van ballads (het titelnummer, waarbij de indringende zang wordt gecompenseerd door de rustgevendende marimba, en *Bati*) tot Arabisch getinte songs (*Eyoha* en *Tchewata*, wat net als het gros van de liedjes handelt over de liefde, die Aster vol overgave geeft en verlangt).

Aster Aweke schreef alle songs zelf, al zijn *Bati*, *Eyoha* en *Bitchengna* bewerkingen van Ethiopische traditionals. Voor wie het allemaal toch te gladjes klinkt, moet maar bedenken dat traditionele uitvoering van de songs geen interesse had opgewekt van een grote platenmaatschappij en dat deze prachtplaat ons dan onbekend was gebleven.

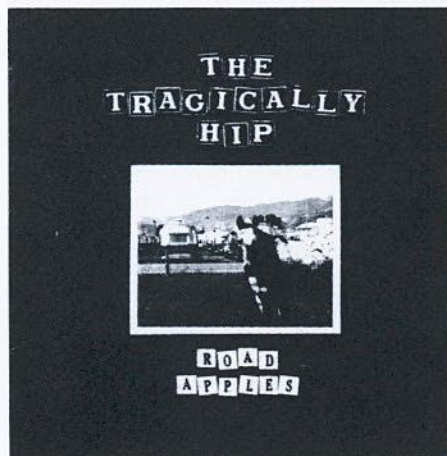
THE TRAGICALLY HIP

ROAD APPLES

Ze maken drie-akkoorden muziek in de ouderwetse traditie van Creedance Clearwater Revival. Een optreden op Pinkpop leidde dan wel niet tot de grote doorbraak, maar de al wat langere tijd op de markt zijnde tweede cd *Road Apples* rechtvaardigt desondanks de nodige aandacht voor deze Canadese band, The Tragically Hip. The Hip was onlangs weer in ons land voor optredens. Tijdens deze concertenreeks werden ze zowaar geconfronteerd met meezingende fans, dus alle inspanningen zijn niet helemaal voor niets geweest.

Middelpunt van The Hip is de lichtelijk maniakale, met het uiterlijk van een jonge Jack Nickelson gezegende Gordon Downie. Zijn hoge, trillende stem maakt de overigen niet opzienbarende, maar daarom niet minder zompige en stevige gitaarmuziek van The Hip bijzonder. *Road Apples* bevat twaalf nummers, waarvan *The luxury* en *Three pistols* sterk aan REM doen denken, vooral vanwege de meerstemmige zang. De cd laat geen vernieuwende, ingewikkelde muziek horen, maar komt in al zijn eenvoud wel recht uit het hart en dat is heden-tendage meer dan welkom.

E.v.D.

LOONT BELASTINGFRAUDE DAN TOCH?

In de talrijke fraudezaken die het betaald voetbal de laatste tien jaar heeft gekend, is tot dusverre slechts in één geval een vrijheidsstraf uitgesproken. Door de Groningse rechter werd de varkensfokker Renze de Vries tot het cachot veroordeeld. Maar ten uitvoer gelegd is die straf (nog) niet, omdat De Vries in cassatie is gegaan. Waarom was het gerechtshof in Groningen in verhouding streng en het arrest in bijvoorbeeld Amsterdam tamelijk mild? Heel opvallend in de laatste uitspraak in de zwendelgeschiedenis, het hoger beroep van Ajax, is dat het gerechtshof begrip toonde voor het feit dat een jaar of zes geleden nog niet zo scherp werd gelet op geknoei met de belasting. Bovendien achtte het hof duidelijk gemaakt dat in het betaald voetbal destijds nu eenmaal een cultuur heerste van ontduiken, vervalsen en slinkse trucs bedenken.

Dat was mooi van het hof en het was mooi voor Ajax. Maar het was toch ook wel een enigszins merkwaardige verontschuldiging. Aan de ene kant werd in het arrest vastgesteld dat de valsheid in geschrifte, zoals die meermalen werd vastgesteld, volkomen bewust was gepleegd en dat het daarbij om een maatschappelijk absoluut onaanvaardbaar delict ging, maar anderzijds deed elke club het en moest het Ajax dus iets minder zwaar worden aangerekend. Met die redenering zouden de parkeerboetes in Amsterdam aanzienlijk naar beneden kunnen. Want in Amsterdam parkeert iedereen verkeerd, het behoort daar tot de cultuur om je auto op de stoephoek of grachtbrug te zetten. Zoals het ook een zekere cultuur is om die auto terug te vinden zonder radio.

■ Arrogantie

Natuurlijk, de redenering gaat mank (en zo erg is Amsterdam ook weer niet), maar dat het gerechtshof in de zaak Ajax enigszins naar argumenten heeft moeten zoeken om tot milde voorwaardelijke gevangenisstraffen en boetes te komen, lijkt evident. Trouwens in het arrest zelf zat al een innerlijke tegenstrijdigheid. Het hof stelde vast dat Ajax rustig doorging met knoeien, terwijl nota bene de Fiscale Opsporings- en Inlichtingen Dienst al een onderzoek was begonnen. Dat was een beetje de arrogantie van de club: ze pakken ons toch niet, daarvoor zijn onze constructies te slim. Op de zittingen in hoger beroep deed Ajax het weliswaar voorkomen dat het geen hoogmoed, maar slordigheid was, doch daar trapt de rechters weer niet in. En dan het argument dat het halverwege de jaren tachtig volkomen normaal was dat betaald voetbal organisaties de boel belazerden. Clubs werden daarvoor nauwelijks vervolgd en het toezicht was destijds veel minder scherp, zo stelde het hof vast ter verontschuldiging. Het was heel curieus, dat in het ellenlange proces van Ajax nim-

mer werd gesproken over de 'historie' van de voetbalfraude in Nederland en dat die plotseling wel opdook in het vonnis.

■ Ontstaansgeschiedenis

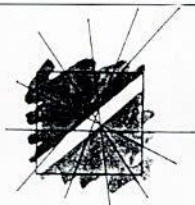
Het betekende volgens Berry Bertels, een jurist die de zaak van begin tot einde volgde en die al jaren betrokken is bij de sport, dat het hof ook moest af zijn gegaan op publicaties. Met name op een stuk in de Volkskrant dat de zaterdag voor de uitspraak verscheen. Bertels hoorde in het arrest, zo verklaarde hij, op verschillende punten dat artikel doorklinken. In het bewuste verhaal was de ontstaansge-

schiedenis van het financieel manipuleren enigszins nagegaan. Het begon met Deense amateurvoetballers die door Nederlandse clubs werden aangetrokken. Voor spelers uit andere landen moesten aanzienlijke transfersommen worden betaald, de Denen kostten in principe niets. Maar dat vonden die Denen natuurlijk niet terecht. Dus verlangden ze een zogenaamd handgeld, een contante betaling waarmee ze (voor de fiscus) een huis moesten kopen en een tweezitsbank dienden aan te schaffen.

Dat was het begin van een ontwikkeling waarin handgelden steeds gebruikelijker werden. Al spoedig trouwens, nog voor 1980, was er een eerste rechtzaak, waarin deze uitbetaling van handgelden op belastingtechnische legitimiteit werd getoetst. Maar ook daarvan repte het Amsterdamse hof niet. Het argument van onvoldoende toezicht zou daarmee immers zijn aangetaast.

Het moet worden erkend, in die beginfase waren fraudezaken vaak met een soort hilariteit omgeven. Toen Dingeman Stoop, die ooit voorzitter was geweest van het opgedoekte FC Amsterdam, voor de rechter moest komen, toverde hij een gele kaart uit de zak en sprak hij van een enorm theaterstuk. Waarop de rechter hem een rode

Oproep/ingekomen mededeling

Defensie Vrouwen Network

De positie van de vrouwen op de arbeidsmarkt, en zeker bij het ministerie van Defensie, is nog steeds totaal anders dan die van mannen. Er werken relatief weinig vrouwen bij Defensie, zeker in hogere functies, en zij die een dienstverband hebben, ervaren het soms als een gemis dat er weinig andere vrouwen in hun directe werkomgeving zijn met wie zij ervaringen kunnen uitwisselen.

Een vrouwennetwerk biedt informele gelegenheid om contacten te leggen en aanspreekpunten te krijgen in de organisatie. Ook bij Defensie wordt zo'n netwerk opgericht, bedoeld voor militaire en burger-vrouwen die het op prijs stellen onderling gedachten en ervaringen uit te wisselen om zo hun eigen positie te verstevigen.

Ervaringen met netwerken bij andere ministeries en grote bedrijven zoals het ministerie van WVC en de PTT, hebben overtuigend de bestaansgrond en positieve effecten van netwerken aangetoond. Er aan deelnemen is een initiatief dat Defensievrouwen zelf kunnen nemen om hun integratie in de organisatie te bevorderen.

Belangstelling? Neem dan schriftelijk contact op - o.v.v. Defensie Vrouwen Network - met:

drs Marion Andersen-Boers (MRK)
Carel van Bylandtlaan 3
2596 HP DEN HAAG

maj KLu Saskia van de Graaf (IGK)
"De Zwaluwenberg"
Utrechtseweg 225
1213 TR HILVERSUM

Astrid Dijkman (LAS)
Pr. Julianakazerne, km. 341
Postbus 90711
2509 LS DEN HAAG

FOTO HANS HEUS

kaart voorhield. Maar er volgden wel veroordelingen. En iedere andere voetbalclub kon dat weten.

■ Bestuurders betrokken

Als het hof ten opzichte van Ajax werkelijk verzachtende omstandigheden had willen aanvoeren, had het een andere richting moeten kiezen. Of althans een zeer frappante lijn moeten zien in een aantal fraudezaken die in de loop der tijd naar buiten kwamen. Bij het merendeel van die zaken waren (in)direct bestuursleden van de sectie betaald voetbal van de KNVB betrokken.

Het begon met FC Utrecht. Hoewel de huidige sectiebestuurder mr. Eric Vilé, vroeger was hij zelfs sectievoorzitter, altijd ontkend heeft op de hoogte te zijn van de kwalijke praktijken bij FC Utrecht, getuigden destijds verschillende bestuurders volkomen anders. De genoemde Dingeman of Dé Stoop maakte ook deel uit van het sectiebestuur, evenals (later) Renze de Vries van

FC Groningen en Ajax-voorzitter Ton Harmsen.

De advocaten van Ajax en van de beschuldigde bestuurders (met uitzondering van Harmsen) hadden dus zeer wel kunnen betogen, dat door de leiding van de bond min of meer tot fraude was aangezet. In ieder geval leek de bond belastingontduiking te wettigen. Maar de advocaten deden dat niet. Bijna als een collectief traden ze op. In totaal waren het er vijf. Eén van Ajax, één van directeur Van Eijden, één van ex-penningmeester Bartels, één van ex-speler Lerby en één van ex-voorzitter Harmsen. Als ze puur hun cliënten hadden verdedigd, zouden vermoedelijk vier van hen lijnrecht tegenover die ene (van Harmsen) hebben gestaan. Maar dat is in zo'n langdurig proces menselijk bijna onmogelijk. In eerste aanleg en later in hoger beroep zijn het dagen van acht, tien of twaalf uur. Met pauzes, overleggen, iets etens; er ontstaat een vreemde sfeer van beslotenheid, van tot elkaar veroordeeld zijn en er het beste van maken. Een sfeer die bevorderd werd door het Openbaar Ministerie dat zich had vastgebeten in de zaak en behoorlijke, om niet te zeggen absurd hoge straffen verlangde. Het OM wilde een voorbeeld stellen.

■ Nationale sport

Doorgaans is een voorbeeld stellen één van de slechtste argumenten om een veroordeling uit te spreken. Juridisch moet gewoon naar het delict worden gekeken en verder niet. Maar in het geval van Ajax (en de andere clubs) was toch wel iets te zeggen voor het argument. De rechter kon er althans ook niet helemaal onderuit. Want als één voetbalclub maar wat kan aanrommelen

met het invullen van belasting, wat zou zich de gewone Nederlander dan nog aantrekken van de wetgeving?

Het is, zoals de voorzitter van de voetbalvakbond, Karel Jansen, zei een nationale sport om belasting te ontduiken, een voortdurende wedstrijd met de fiscus. Toevallig worden er bij Ajax dan een paar mensen gepakt, maar hoeveel keer is de club vrijuit gegaan, hoeveel zaken zijn niet onderzocht en hoeveel spelers zijn er met aanzienlijke sommen vandoor gegaan zonder daarvoor premies af te dragen?

Goed, het hof sprak inderdaad van maatschappelijk onaanvaardbaar handelen, maar laakte de leidinggevers nauwelijks meer dan de lagere bestuurders (of de spelers) en besteedde al helemaal geen woorden aan de KNVB-top, die het bedrog zowat legitimeerde. Je zag ze met al heel weinig voorstellingsvermogen bijeen, in Zeist, Harmsen, Vilé, Stoop, De Vries, de nieuwste ontdekkingen uitwisselend op het gebied van schuiven met transfer-, hand- en tekengelden.

■ Lage boetes

Maar nee, een rechter mag niet fantaseren over samenzweringen en moet zich aan de feiten houden. En daarom ging het uren- en dagenlang over het recht van de FIOD om in Zwitserland of Spanje te speuren naar 'verdwenen' bedragen. Of over de juridische status van een handtekening. Bijna alle rechters hebben tot dusverre begrip getoond en uitsluitend boetes uitgedeeld. Boetes die waarschijnlijk lager zijn dan wat de fiscale fraude heeft opgeleverd.

Hans van Wissen

HET TERRORISME VAN RARA

In de discussie over de bomaanslagen in november vorig jaar werd, overigens terecht, RARA als een verwerpelijke, onverantwoordelijke, naïeve organisatie aangeduid. Zonder enig voorbehoud werd aan RARA het etiket 'terrorisme' gehangen. Voor politici en journalisten blijkt terrorisme een duidelijk begrip, waarover geen verschil van mening mogelijk is. In de wetenschappelijke literatuur is het echter anders gesteld. En er zijn talloze theorieën, een welhaast onuitputtelijke hoeveelheid definities van terrorisme. Elementen die in de meeste definities of omschrijvingen van terrorisme voorkomen, betreffen het aanwenden van geweld om derden schrik aan te jagen om op die manier een bepaald, veelal politiek, doel te bereiken. En in die zin is RARA een terroristische groep, en dat zal die groep ook in de toekomst wel blijven.

Anders is het gesteld met terroristen die erin slagen hun politieke doelstellingen volledig te verwezenlijken: de tijd kan immers van een terrorist een vrijheidsstrijder maken en van de terroristische organisatie een bevrijdingsleger en vervolgens een regeringspartij. Soekarno was een terrorist die wij in een kamp opsloten en tenslotte een bevriend staatshoofd dat wij niet straffeloos mochten beledigen. In Spaanse ogen waren Willem van Oranje en de Geuzen terroristische elementen die het rechtmatig gezag met geweld ondermijnden.

De stelling dat terrorisme nergens toe leidt is dan ook onjuist. Staten als de Sovjetunie, Ierland of Israël zouden zonder voorafgaand terrorisme wellicht in het geheel niet tot stand gekomen zijn. En ook RARA

heeft in het verleden, men denke aan de MAKRO-branden, kennelijk succes gehad. De Steenkolen Handels Vereniging heeft indertijd met een verwijzing naar de RARA-aanslagen haar activiteiten in Zuid-Afrika moeten staken. Maar daarmee was uiteraard niet de anti-imperialistische gemeenschap gerealiseerd die naar het schijnt het vage doel is waardoor de RARA-activisten geïnspireerd worden.

■ 'Mild' terrorisme

Van RARA kunnen we tot op heden nog steeds stellen dat het een terroristische organisatie is, die in vergelijking met soortgenoten, relatief milde middelen ter bereiking van hun doelen aanwendt. Relatief mild in die zin dat men kennelijk naar eigen inzicht en vermogen alles doet om doden en gewonden te vermijden. Er is een wezenlijk verschil tussen een bom in de hal van een station en het vernielen van huizen en gebouwen nadat nadrukkelijk gewaarschuwd is voor de aanwezigheid van de explosieven en het tijdstip waarop ze afgaan. Maar het blijft een riskante zaak: ongewilde slachtoffers kunnen wel vallen en de ingeslagen weg van doorgesneden slangen, een molotov-cocktail naar brandstichting en vandaar naar ontplofende bommen, is een richting die bepaald niet geruststelt.

Het onderscheid tussen gewone criminelen en RARA is eigenlijk alleen de intentie. Het gaat RARA en veelal ook andere terroristen niet om het eigen belang, maar om een door hen als van groot belang geacht hoger doel. En dat doel, in dit geval een verbetering van het lot van de asielzoekers, is op zich nastrevenswaardig. Zelfs nastrevenswaardig als de Nederlandse overheid al alles zou doen wat in haar vermogen ligt om de asielzoekers een menswaardige en eerlijke behandeling te geven. Natuurlijk kan

daarbij worden aangetekend dat de diverse regeringen het vervolgd worden of de kans daarop verschillend zullen interpreteren. Maar met de laatste wijzigingen van het asielbeleid gaat het slechts om een snellere afhandeling, zodat de asielzoeker niet eindeloos in onzekerheid behoeft te verkeren. Van evidente verslechtering van dat beleid kan de regering, en de heer Kosto, niet worden beticht.

■ Contra produktief

Als we ons afvragen wat de doelstelling van RARA kan zijn geweest, dan blijkt uit hun tien pagina's tellende toelichting dat zij het oneens zijn met de hele gang van zaken met betrekking tot de vluchtelingen, niet alleen in Nederland, maar in de hele Europese Gemeenschap. Voorts gaan zij niet akkoord met wat zij als een kapitalistische samenzwering zien. Het probleem is niet dat men het niet oneens mag zijn met de aard van de huidige samenleving, daar mankeert genoeg aan om je niet alleen met betrekking tot de vluchtelingen en asielzoekers ongerust te tonen. Het probleem is het aangewende middel. Dit middel is niet alleen ontoelaatbaar, maar zou ook in eigen terroristische ogen als inefficiënt en contra-productief verworpen moeten worden. Door bommen te laten exploderen worden niet alleen mensenlevens in gevaar gebracht, maar wordt juist het tegengestelde bereikt van dat wat men kennelijk voor ogen heeft. De publieke opinie wordt op deze wijze niet positiever gestemd ten aanzien van de asielzoekers, in tegendeel, het plaatje in de hoofden van de mensen wordt een verbinding tussen asielzoeker en ontplofende explosieven. De asielzoekers worden er niet beter op, maar slechter. Tevens wordt op deze wijze een legitimatie verschaft voor scherper politie-optreden en beveiligingsmaatregelen, die alleen maar in het nadeel van RARA zelf zullen uitpakken.

Als RARA niet voor een zeker bewijs van echtheid had gezorgd in de vorm van de tien pagina's tellende verantwoording van hun daden zou de veronderstelling het meest voor de hand hebben gelegen dat een rechtse groepering de aanslagen heeft gepleegd, daarbij RARA de schuld gevend. De aanslagen zullen immers in het nadeel van asielzoekers en in het algemeen van buitenlanders uitpakken en dat is juist het doel van sommige extreem rechtse groeperingen.

Dat RARA toch de gewelddadige weg 'in

FORT EUROPA UIT DE TIJD

De wereldpolitiek is verwarrend. Gorbatsjov en Bush zijn als profeten populair buiten de grenzen van hun land, maar daarbinnen krijgen zij scherpe kritiek. West-Europa wil de binnengrenzen laten wegvallen, maar in de Sovjetunie worden de binnengrenzen weer buitengrenzen. De Britse conservatieven steigeren tegen de Europese eenwording: ze zijn doodsbenauwd voor het verlies van de 'nationale identiteit': het Britse koningshuis, de Britse vlag, het Britse volkslied, de Britse munt moeten bewaard blijven. En dat is bij ons in Nederland misschien niet veel anders.

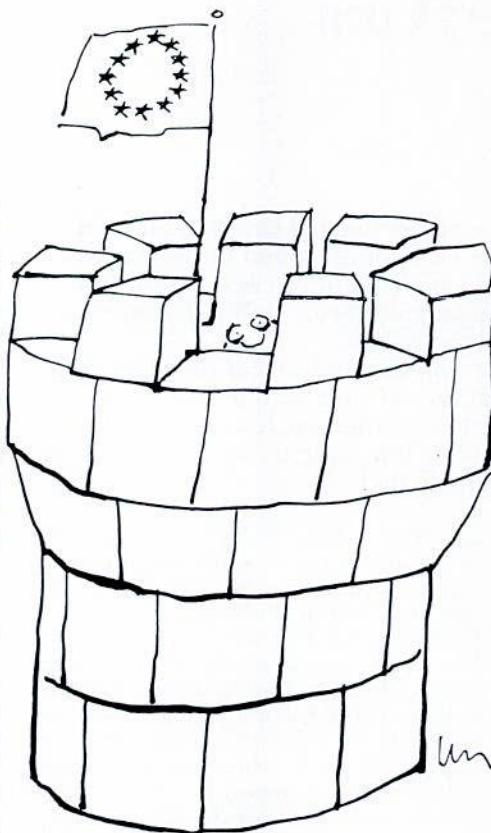
het belang' van de asielzoekers heeft gekozen duidt erop dat men weer afstand heeft genomen van eerdere standpunten, ondermeer in een interview in 'Konfrontatie' waarin wel de vluchtelingenproblematiek als een nieuw werkterrein werd aangemeld, maar harde actie onwenselijk werd geacht. Dit laatste met een verwijzing naar de publieke opinie die die actie niet zou begrijpen.

Een verklaring voor de huidige acties is misschien ook dat zich in de RARA-groep splinters bevinden die, ondanks het te verwachten negatief effect, toch de voorkeur aan geweld geven.

■ Hamvraag

De hamvraag is uiteraard hoe in dit geval het terrorisme van RARA uit te bannen. Verscherpt politioptreden, meer beveiliging kan een beetje helpen, maar kan geen nieuwe aanslagen voorkomen. Zelfs in een politiestaat, zo leert de geschiedenis, zijn aanslagen mogelijk. De beste bestrijding van terrorisme is ervoor te zorgen dat de problematiek die ter legitimatie van het terrorisme dient, wordt opgelost. Dat blijkt echter niet te kunnen. Integendeel, de problemen met vluchtelingen zullen groter worden naarmate in Europa en de wereld de scheiding tussen welvaart en armoede zich meer aftekent. Niet alleen politieke vluchtelingen, maar vooral economische vluchtelingen zullen zich aanmelden en zullen afgewezen en teruggezonden worden. Daarmee zullen we voorlopig moeten leven en dat betekent ook met acties van groepen die met verkeerde middelen, op basis van ondoordachte theorieën diezelfde vluchtelingen meer schade toebrengen dan dat zij tot lotsverbetering bijdragen.

Leon Wecke

Maar er zit ook nog een 'buitenkant' aan die Europese eenwording: wat gebeurt er met de grenzen van Europa? Worden die buitengrenzen dan verhoogd? Krijgen we dan te maken met een super-nationalisme, dat van Europa een fort wil maken temidden van een jaloerse en begeerige buitenwereld? Het Europese superioriteitsgevoel bestaat al langer dan vandaag, en heus niet alleen bij de rechts-extremistische groepen, zoals in Duitsland bijvoorbeeld, met 'Ausländer raus' en in Frankrijk met le Pen, die zelfs de anti-discriminatie wetgeving wil afschaffen.

■ De buitenlanders

In sommige Europese landen bestaat het gevaar dat 'fatsoenlijke' partijen geleidelijk een deel van het gedachtengoed overnemen om racistische partijen de wind uit de zeilen te nemen. In Frankrijk hebben zelfs communisten de ideeën van le Pen over buitenlanders overgenomen. En ook in andere Europese landen is een verscherping tegen 'de buitenlanders' waarneembaar. Europeanen beseffen dat het levenspeil hier de afgunst opwekken kan, terwijl de armoede aan de buitenranden van Europa, in Afrika en Azië alleen maar toeneemt. 'Ze komen het straks zelf halen', zeggen de mensen die vinden dat er een beperking moet komen van het recht op asiel. De buitenmuren moeten worden opgetrokken. Het 'Fort Europa' moet worden versterkt, vinden zij.

Het zal deze Europeanen een zorg zijn wat

er buiten dat Fort gebeurt, maar Europa heeft daar wel degelijk mee te maken – via de koloniale bezetting begon de economische overheersing die nog steeds voortduurt. Het zou de Europeanen inderdaad echt een zorg moeten zijn, wat zich buiten het Fort afspeelt, aan de onderkant van de aardbol. Want dat is niet mis.

■ Honger en armoede

Elke minuut gaan daar 24 mensen dood aan de gevolgen van honger. Dat zijn 35.000 mensen per dag. Of anders gezegd: elke dag storten daar 100 grote vliegtuigen neer met 240 kinderen. Er stierven de afgelopen drie jaar meer mensen aan de honger dan in de wereldoorlogen bij elkaar omkwamen.

Honger is een kwestie van armoede. En die is buiten Europa gigantisch: een-vijfde deel van de wereldbevolking leeft in diepe armoede. Zij hebben minder dan drie gulden per dag. En de arme landen staan zwaar in het krijt: de totale schuldenlast van de Derde Wereld bedraagt nu US\$ 1,319 miljard. De schuld is samen met aflossing en rente drie keer zo hoog als alle hulp bij elkaar.

Wat de rijke landen aan hulp sturen is trouwens maar de helft van wat de rijke landen weer terugpakken uit de Derde Wereld in de vorm van tarieven en dergelijke op de grondstoffen. Het woord 'hulp' is dus niet helemaal op zijn plaats, mag je concluderen. Als de rijke landen hun invoerbeperkingen zouden afschaffen, zou dat de arme landen \$ 55 miljard schelen en dat bedrag is even hoog als de totale ontwikkelingshulp.

Kardinaal Ams uit Brazilië schetst de keus: 'Als deze schuld volledig wordt afbetaald tegen de hoge rentevoet, dan zullen er velen in de Derde Wereld sterven of hun gezondheid ernstig aangetast zien. Maar als wij niet terugbetalen tegen deze hoge rente, dan zal er niemand steven in de schuldop-eisende landen.'

■ De onderkant helpen

De arme meerderheid in de wereld ziet hoe de rijkste 10% in het Westen leven. Daar trekken zij op af. Zwaarbewaakte grenzen zullen hen niet tegenhouden. Hoge muren zullen geen belemmering zijn. Het rijke Europa kan omgebouwd worden tot Fort, maar de mensen zullen binnen blijven komen.

En dan te bedenken dat honger helemaal niet hoeft, omdat de aarde rijk genoeg is om voedsel te verbouwen voor een nog veel grotere wereldbevolking. Maar dan moet er wel iets creatiefs worden veranderd aan de verdeling van de aardse rijkdommen. Er zal op grotere schaal moeten worden meegewerkt aan de verbetering van de levensstandaard aan de onderkant. Door kwijtschelding van schulden, kapitaal injecties en kennisoverdracht. Juist door het afbreken van muren en het openstellen van grenzen, kunnen de arme landen worden geholpen bij hun ontwikkeling. Een Fort was in donkerder tijden misschien ooit een bescherming – in onze 'verlichte' eeuw is het Fort uit de tijd.

Karel Roskam

BARTON FINK

Meesterschap van broers Coen opnieuw bewezen

De twee Amerikaanse cineasten Joel en Ethan Coen, 34 en 37 jaar hebben na vier films al een status bereikt waar veel collega's hun leven lang voor moeten ploeteren. Met de thriller *Blood Simple* vestigden ze onmiddellijk de aandacht op zich. *Raising Arizona*, een tragi-komedie over een kinderloos echtpaar bewees dat ze geen eendagsvliegen waren.

Millers Crossing vond ik persoonlijk iets minder sterk, maar toch nog altijd een heel onalledaagse, schitterend vormgegeven gangsterfilm. Met hun vierde film, *Barton Fink*, sleepten ze tijdens het prestigieuze festival van Cannes twee Palmen weg: een voor de beste film, een voor de beste regie. John Turturro kreeg er ook nog eens een voor zijn titelrol.

Barton Fink is een succesvol toneelschrijver. Als de film begint, geniet hij van het applaus waarmee zijn sociaal getinte drama op Broadway wordt beloond. Maar het is 1941, Hollywood zit te springen om nieuw talent, en al snel wordt Barton opgebeld door een gretige producent die hem aan het werk wil zetten. Hoewel Barton aarzelt, neemt hij de uitnodiging toch aan. Hij zweert zichzelf echter dat hij zijn idealen trouw zal blijven.

De producent blijkt een opgeblazen windbuil, die van Barton binnen een week een script over worstelen op tafel wil hebben. De schrijver weet niets van die sport af en krijgt geen letter uit zijn schrijfmachine. Hij heeft zijn intrek genomen in een groot, macaber, vrijwel onbewoond hotel, en ook dat mist zijn uitwerking niet: hij begint geluiden te horen, het behang laat los, een fo-

to aan de wand leidt hem buiten proporties af. Als hij op een avond hinder heeft van zijn buurman en via de receptionist van het hotel laat vragen of het iets rustiger kan, komt diezelfde buurman onmiddellijk bij hem op bezoek. Deze Charlie is gelukkig een goedmoedige kerel, die best begrip heeft voor het feit dat Barton rust nodig heeft. Hij vindt het wel interessant, zo'n schrijver. Hij heeft zelf geworsteld, hij zou Barton verhalen kunnen vertellen... Maar Barton, die zichzelf beschouwt als een auteur voor de werkende klasse, realiseert zich niet dat zijn buurman de werkende klasse is. Hij maakt geen gebruik van die bron die hem min of meer wordt aangeboden, doordat hij te veel met zijn eigen geblokkeerde creativiteit bezig is...

De situatie verandert als Fink een collega ontmoet, een schrijver die hij altijd enorm

heeft bewonderd. Maar opnieuw blijkt dat alles in Hollywood anders is dan men de wereld wil doen geloven: de man is een dronkaard en zijn boeken zijn geschreven door zijn beeldige vrouw. Zij komt Barton in zijn hotelkamer opzoeken en vanaf dat moment neemt het verhaal een typische Coen-wending: gruwelijk en grotesk tegelijkertijd. Want als Barton, na een nacht met de vrouw, de volgende ochtend een mug op haar schouder doodslaat, doet hij een verschrikkelijke ontdekking. In paniek holt hij naar Charlie, die belooft hem uit de problemen te helpen. Maar ook Charlie heeft een afgrijselijke verrassing voor Barton in petto...

John Turturro speelt in *Barton Fink* voor het eerst een hoofdrol. Hij was een aantal keren te zien in films van Spike Lee, en had in *Millers Crossing* van de Coens ook al een klein aandeel. Het ongelooflijk gecompliceerde karakter van Fink, die zowel arrogant als onzeker is, zowel aardig als egoïstisch, zowel idealistisch als berekend, speelt hij zo geloofwaardig, dat je met stijgende verbijstering zit te kijken. De laatste scene van de film, waarin Barton aan het strand zit te staren naar een meisje in bikini, met naast zich een kartonnen doos waar iets in zit wat hij niet weet maar het publiek wel, is adembenemd door de mengeling van vertederende en afschuw die hij oproept. Turturro heeft vooral de steeds toenemende vervreemding waar Barton aan ten prooi is, trefzeker weten te vertalen met zijn interpretatie. Daarvoor mag hij van mij best ook nog een Oscar hebben.

John Goodman, die we tot nu toe alleen kennen als goedlachse grappenmaker, is heel beklemmend als Bartons buurman. De onvolprezen Judy Davis schittert kort maar intens in de rol van zijn kortstondige minnares. *Barton Fink* zal geen volle zalen trekken, maar publiek met oog voor genuanceerde, intelligente absurditeit zal genieten!

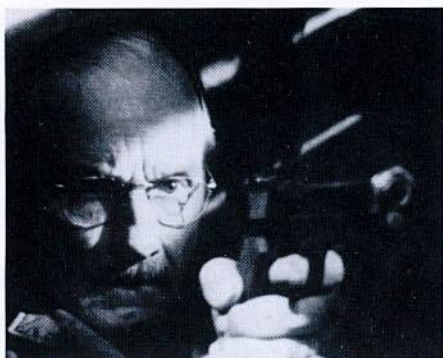
Leo van Opzeeland

FILM IN 'T KORT

TOTO LE HEROS

Nadat zijn landgenoot Dominique Deruddere een paar jaar geleden de verrassing van het jaar afleverde met *Crazy Love*, is het dit jaar de jonge Belg Jaco van Dormael die alle critici aan het jubelen krijgt met zijn debuut *Toto le Heros*. De Europese filmprijs, de Felix, kan hem al niet meer ontgaan en bij de Oscars zou hij ook best eens in de prijzen kunnen vallen. De film is al gelauwerd in Cannes als beste debuut en de regisseur heeft het afgelopen halfjaar honderden (echt waar!) interviews moeten geven aan enthousiaste filmkenners. Allemaal volkomen terecht, want Toto is een origineel geconstrueerd en feilloos afgewerkt project, waarin Van Dormael het zich bepaald niet gemakkelijk heeft gemaakt. Hoofdpersoon is een man die, in het bejaardentehuis, met bitterheid terugkijkt op zijn leven. Hij heeft vanaf zijn jeugd het idee gehad dat hij in het ziekenhuis is verwisseld met het rijke zoontje van de bureu. Die gedachte blijft hem zijn hele leven achtervolgen. We zien hem in zijn kinderjaren, als volwassen, contactgestoorde man en als grijsaard die besluit om er nog iets aan te doen voor het te laat is. Maar al lijkt het gegeven vrij tragisch, de vormgeving is bij tijden heel speels en in elk geval altijd verrassend, zodat je beslist niet terneergeslagen uit de biscoep komt.

Michel Bouquet in 'Toto le Heros'

Van Dormael heeft in het circus gewerkt en heeft tot nu toe zijn onbedorven, wat kinderlijke blik op het leven weten te bewaren. Natuurlijk heeft hij zelf het scenario voor zijn film geschreven. 'Ik zou nooit iemand anders mijn script laten verfilmen. Ik doe zelf ook de montage. Ik heb het gevoel dat ik mijn film elke seconde moet beschermen, zodat hij helemaal wordt wat ik in mijn hoofd heb,' zei hij tegen een verslaggever. Van Dormael is ongetwijfeld een belofte voor de toekomst. Hopelijk weegt dat predikaat hem niet al te verlamdend op de schouders...

FRANKIE AND JOHNNY

Regisseur Garry Marshall, die met zijn laatste productie *Pretty Woman* het moderne sprookje nieuw leven inblies (Julia Roberts slaat, in de hoedanigheid van tipelaarster met een hart van goud, een rijke zakenman aan de haak), maakte met *Frankie and Johnny* opnieuw een romantische tearjerker, zij het iets minder vrolijk uitgewerkt. Frankie is een serveerster, die met mannen alleen maar slechte ervaringen heeft gehad: de een sloeg haar, de ander bedroog haar met haar beste vriendin. Voor haar hoeft het dus allemaal niet meer zo nodig. Dan verschijnt Johnny in het restaurant waar ze werkt. Johnny heeft in de bajes gezeten, maar krijgt van de baas van het etablissement een tweede kans, die hij gretig benut. En zodra hij de wat mistroostige maar toch bloedmooie Frankie in het vizier krijgt, weet hij dat zijn geluk pas compleet is als hij haar kan veroveren. Dat gaat natuurlijk niet zomaar, want hij moet dat dikke pantser van teleurstelling en wantrouwen zien te doorbreken. Maar gelukkig, uiteindelijk, na eindeloos gezeur van

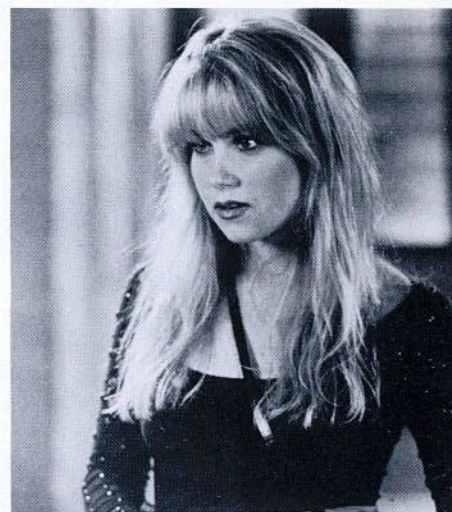
Michelle Pfeiffer en Al Pacino in 'Frankie and Johnny'

de kant van Frankie, komt het er toch van. Hoewel een mooie love story altijd leuk is om naar te kijken, heeft Marshall zich met deze geschiedenis, gebaseerd op een toneelstuk dat weer gebaseerd is op een beroemd Amerikaans liedje, wat al teveel op zijn routine laten drijven. Bovendien vormen Michelle Pfeiffer en Al Pacino dan wel een adembenemende peperdure cast, maar tegelijk is dat een van de zwakke punten van de film: het is erg moeilijk aan te nemen dat die prachtige Pfeiffer in zo'n eettent blijft werken, en Pacino ziet er veel te geleerd en goedgekleed uit om voor een drop out door te kunnen gaan. Hij citeert zelfs voortdurend klassieke schrijvers, want die heeft hij in de gevangenis bestudeerd... Een pluspunt in *Frankie and Johnny* is het feit dat er openlijk wordt gepleit voor safe sex, via een scene vol vermakelijk gegoochel met condooms. Ze hebben in dat preutse Amerika de schrik kennelijk goed te pakken!

DON'T TELL MOM THE BABYSITTER IS DEAD

Wie verslingerd is aan die merkwaardig platvloerse, maar toch heel geestige televisie serie *Married with children*, zal ongetwijfeld meer willen zien van de dochter des huizes, de blonde Christina Applegate (inmiddels verloofd met Nicholas Cage). In

de melige en totaal ongeloofwaardige komedie *Don't tell Mom the babysitter is dead* moet Christina op haar vier broertjes en zusjes passen, als haar moeder met vakantie is en de bejaarde oppas op de dag dat ze in dienst treedt het leven laat. Ze vindt moeiteloos een goed betalende baan en ook nog een aardig vriendje. Voor de echte fans...

Christina Applegate in 'Don't tell Mom the babysitter is dead'

ROSENCRANTZ AND GUILDENSTERN ARE DEAD

Tom Stoppard schreef het toneelstuk waar deze intrigerende film naar werd gemaakt, al een kwart eeuw geleden. Het werd voor het eerst opgevoerd tijdens een festival in Edinburgh en de enthousiaste recensie in het gezaghebbende blad *The Observer* maakte dat het onmiddellijk een enorm succes werd. Londen en Broadway volgden en naderhand werd het stuk overal ter wereld gespeeld. De verfilming is nu toegankelijk voor een nog veel breder publiek.

Richard Dreyfuss en Ian Richardson in 'Rosencrantz and Guildenstern are dead'

Stoppard maakte de twee bijfiguren uit Shakespeare's beroemde drama *Hamlet* tot hoofdpersonen van een beschouwing over oorzaak en gevolg, over realiteit en illusie. Moeilijk na te vertellen, ook niet eenvoudig te volgen, maar als schouwspel ongelooflijk interessant en vooral oogverblindend mooi!

Hoofdpersonen spelen de Britten Gary Oldman en Tim Roth, de Amerikaan Richard Dreyfuss is uitstekend op zijn plaats in een belangrijke bijrol. L.v.O.

VERVREEMDING

Ik slenterde onlangs,
 tijdens het weekend,
 met mijn vriendin
 door de stad
 en
 stuitte
 op een vreemd verschijnsel.

In plaats van
aan haar te denken
lette
ik
er slechts op
dat ik
in de pas met haar liep...

Anonieme soldaat
(tijdens zijn opleidingsperiode)

gedicht

onschuld

vroeger
was daar de dorpsidioot
hij kon niets
de sukkel
hij deed geen kwaad
soms wandelde hij met kinders
dieren kwamen naar hem toe
hij wist van niets

nu
is daar de staatsidioot
hij kan alles
de sukkel
hij moordt per telefoon
soms laat hij kinders martelen
de dieren sterven
hij weet ook van niets

wezen

de dag staat stil, de oude linde wacht
achter de berg bereidt een wolk de nacht
een zakenheer maakt zekerweetgeluiden
die bomendood en geld beduiden,
de dag, de linde en de wolk
het zwarte water in de kolk
ze weten niets, ze Zijn – heel zacht

'In de nacht van 16 op 17 april 1985 overleed te Deventer J.C. (Chris) van Schagen, drieënnegentig jaar oud. In de slaap werd hij, om zijn eigen beeldspraak te gebruiken, door de nachtelijke 'Eb' uiteindelijk teruggevoerd naar de eeuwige 'Zee', door hem ook wel 'Moeder' genoemd, als oergrond de bron en bestemming van zijn verlangen. Daarmee kwam een eind aan een lang en rijk leven, zeker in creatief opzicht, dat in het teken stond van een consequent streven naar zuiverheid, eenvoud en oprechtheid.' Zo begon Berend Wineke zijn 'Verantwoording van de samensteller' in maart 1986 van *Ik doe niet meer mee*, het tweede deel van de driedelige reeks *Archief Van Schagen*. Een jaar eerder verscheen het eerste deel *Wat dit blijfsel overbleef* en een jaar later het derde *Je moet het zwijgen*. Uitgeverij De Prom bracht de drie delen (I: poëzie; II: proza en een fotobiografie; III: brieven, bibliografie en reproducties van beeldend werk) uit in heel mooie, wit gebonden banden. Hoe passend bij de dichter van

wit is het evenwicht
wit is het begin en einde
wit is het totaal.
De drie delen verschenen elk in een oplage van 1500, waarvan het eerste deel is uitverkocht. Het is dan ook te prijzen dat De Prom onlangs met een goedkope herdruk hiervan uit kwam: *Gedichten. Wat dit blijfsel overbleef*. Samensteller Berend Wineke schreef erover: 'Zowel naar de vorm als naar de inhoud kan gesproken worden van een zeer gedifferentieerd oeuvre, dat zich beweegt in alle schakeringen tussen de diepste ernst en het hoogst vermakelijke, intens verdriet en opperste vrolijkheid, harde verontwaardiging en milde verwondering.' Met slechts twee afgedrukte gedichten kan hier natuurlijk amper een glimp worden geboden van die enorme poëzierijkdom van het dubbeltalent - dichter/schrijver/beeldend kunstenaar - dat Chris van Schagen was.
J.C. van Schagen: Gedichten. Wat dit blijfsel overbleef. De Prom, Baarn 1991. 287 blz. f 14,90. (FS)

BEZOEK OOK EENS HET COORNHERTHUIS IN ZEIST

■ GV-konferenties

Militairen zijn over het algemeen wel bekend met de uren geestelijke verzorging van de raadsman of raadvrouw. Minder bekend is de mogelijkheid om gedurende

2½ dag een vormingscentrum voor militairen te bezoeken. Het Coornherthuis, humanistisch vormingscentrum voor militairen in Zeist, organiseert zulke konferenties. Iedere militair, dienstplichtig of beroeps, kan zich hiervoor inschrijven. De commandant van het onderdeel dient hiervoor uitzonderingsverlof te verlenen. Het is een recht.

■ Programma

Het programma van de konferenties wordt bij aanvang samen met de deelnemers opgesteld. De belangstelling en ervaring van de deelnemers staan centraal. Ieder wordt zoveel mogelijk in de gelegenheid gesteld om zijn/haar houding te bepalen in zaken die de eigen leef- en werksituatie raken. Dat kunnen bijv. zijn: oorlog/vrede, de militaire organisatie, relaties, groepsgedrag in dienst, arbeid/werkloosheid, milieu-problematiek, enz.

Bij de gesprekken kan gebruik worden gemaakt van films, video, gastsprekers, excursies e.d. Omdat je een paar dagen in een heel andere situatie bij elkaar bent, kan dieper op zaken worden ingegaan, en leer je elkaar ook van een andere kant kennen.

Ook ontspanning is ruimschoots mogelijk. Er zijn veel boeken, dagbladen en diverse tijdschriften, videobanden met documentaires, speelfilms en amusement. Je kunt

biljarten, tafeltennissen, schaken, flipperen, dammen, enz. Voor buitenshuis zijn er allerlei (bal)spelen. Verder zijn er nog uitgaansmogelijkheden in Zeist en Utrecht.

■ Enkele praktische zaken

Je kunt je individueel inschrijven, maar ook met een groep van je onderdeel (maximale groepsgrootte is 20 personen). De aankomsttijden zijn 's maandags tussen 10.00 en 10.30 uur, 's woensdags tussen 18.00 en 18.30 uur. Lakens en sloop worden bij de inschrijving verstrekt. Voor toiletartikelen (en desgewenst sportkleding) dien je zelf te zorgen.

Voor maaltijden, koffie en thee hoeft niet te worden betaald, wel dien je een Bewijs Ophouding Voeding (BOV) mee te nemen van de administratie van het onderdeel. Omdat niet al onze kosten door subsidie worden gedekt, vragen we van elke deelnemer een bijdrage van f 10,- voor de hele conferentie. Gewoonlijk vindt 's avonds na ± acht uur geen gezamenlijk programma meer plaats.

Uitzonderingsverlof kan bij de commandant van je onderdeel worden aangevraagd (zie AMAR en RR.Dpl. 49 lid Iq).

Foto Frank Spoelstra

EEND WINT

Een paar honderd meter van mijn huis ligt een kooibos. Dat is een ingewikkeld vangst-systeem voor eenden. Ik zal proberen uit te leggen hoe het werkt.

Het kooibos is niet groter dan honderd bij honderd meter, en het lijkt alleen van de begane grond af op een bos. Vliegen we er overheen dan zien we dat het eigenlijk een door bomen en struiken omzoomde vijver is. In die vijver zwemmen vrolijk snaterende eenden. Zijn wij zelf ook eend, dan krijgen we bij het overvliegen zin om ons bij hen te voegen.

Op de vijver komen een stuk of vijf slootjes uit. Langs die slootjes staan losse rieten schotten opgesteld. Een klein hondje komt af en toe achter zo'n schot te voorschijn, verdwijnt dan weer, en verschijnt vervolgens achter een verder weg gelegen schot. Dit wekt nieuwsgierigheid. Om er het fijne van te weten moet men echter zo'n sloot in zwemmen. Wil men het hondje kunnen blijven zien, dan moet men verder de sloot in. Voorbij een bocht. En, o jeetje, een

soort tunnel in. Dan wordt het allemaal toch iets te eng, dus de vleugels worden uitgeslagen en men verheft zich in de richting van een lichte plek aan het einde van de tunnel.

Dit is het slot van de valstrik. Want die lichtplek is, onzichtbaar voor het eendeoog dat tegen de zon in kijkt, afgezet met gaas. De eend vliegt er tegenop en valt. Nu sluiten de handen van de kooiker zich.

Geplukt en schoongemaakt kost de eend, indien aan de kooi gekocht, een gulden of zeven. Op de juiste manier voorbereid en opgesierd kan zo'n zelfde eend in een restaurant gemakkelijk tien keer zoveel opbrengen. Kooieenden hebben op gejaagde eenden voor, dat er geen hagelkogels in het vlees zitten waar de gourmet z'n stiftanden op kan breken. Tot zover de eend die bij het neerkomen meteen door de kooiker gewurgd wordt.

Dan hebben we eenden die een stukje witbrood krijgen en achter de kooiker langs terug waggelen naar de vijver. Dit zijn de eenden die hier wonen en vanuit de lucht de indruk wekken dat in dit kooibos alles kits is. De foute eenden dus.

Tenslotte zijn er eenden die gevangen worden en levend in een doos op transport naar Frankrijk gaan, waar in een roeiboot op een meer hun doos weer geopend wordt. Aan de rand van dat meer zitten rijke oude mannetjes op klapstoelen. De doos mag pas open als ze allemaal hun geweer aan hun schouder gebeefd hebben. Het is niet nodig dat ze echt mikken, want de eenden vliegen door een fontein van hagelkorrels. De prinsen Bernhard op hun klapstoelen winnen altijd.

'Op een dag,' vertelde de kooiker een poosje geleden op een verjaardag waar ik ook aanwezig was, 'kreeg ik 't idee dat ik een bepaalde eend al 's eerder in mijn handen had gehad.'

De leek kan geen twee eenden uit elkaar houden, maar hoe meer eenden men ziet, hoe meer de verschillen opvallen.

'Ik kon het me eigenlijk niet indenken maar goed, ik heb een tijdje alle eenden die naar Frankrijk gingen geringd, en wat denk je. Ja hoor. Af en toe overleefde er eentje zo'n schietpartij en dan kwam dat beest kennelijk weer hierheen gevlogen. Vreemd hè?'

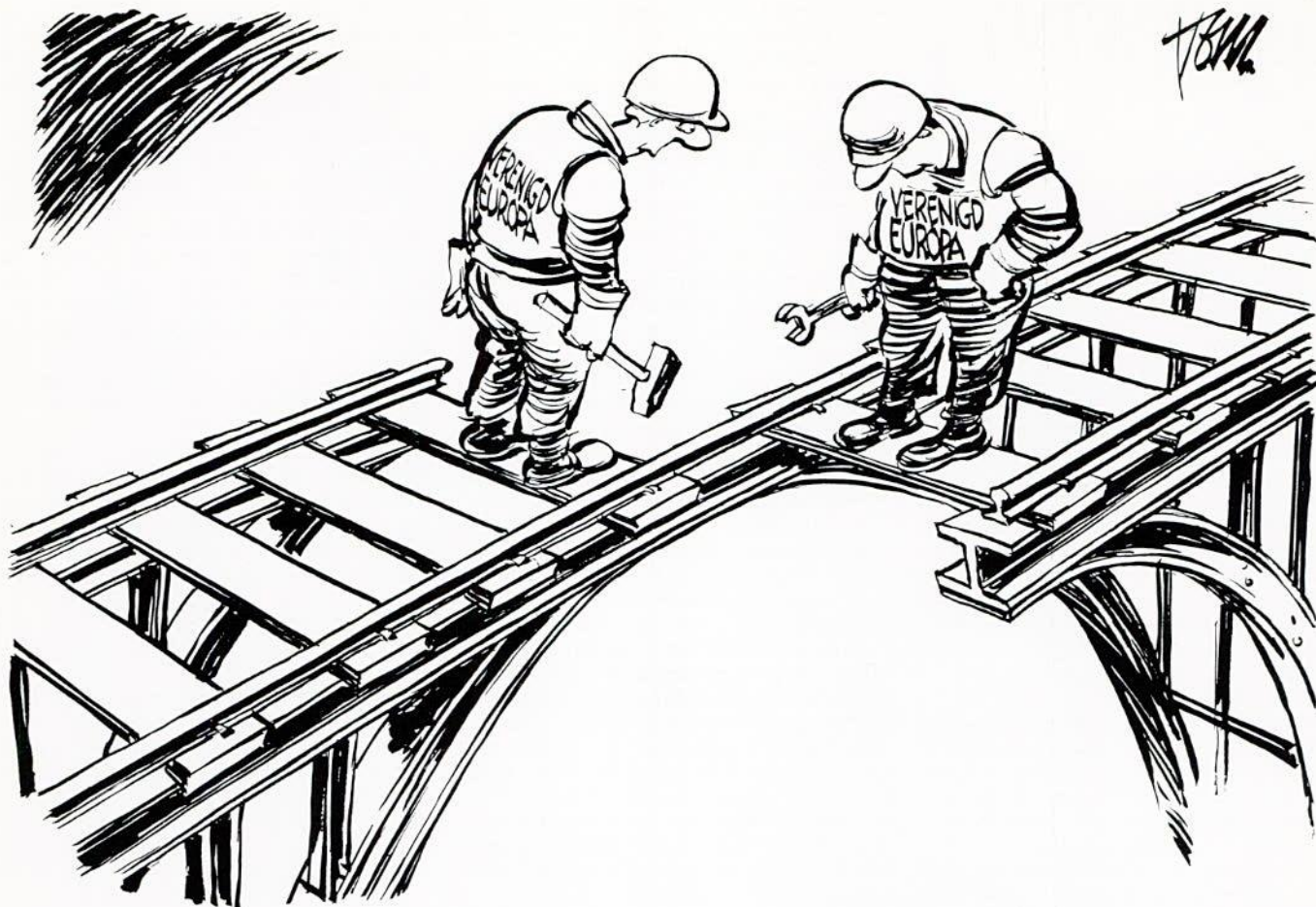
Ja, vreemd. En stom, vond iedereen op die verjaardag. Enfin het woord eend zei het al.

Persoonlijk dacht ik aan iets anders. Ik zag zo'n enge oude jager voor me die op een dag zijn canard à l'orange voorgezet krijgt en nog eens extra informeert of het absolutement zeker is dat het dier gewurgd is in een eendekooi. Oui, absolument! Ja, want mijn stiftanden... Absolutement gewurgd hoogheid, op mijn woord van eer! Hap, krak, ringkeldekink.

Een hagelkogel in een gewurgde eend. Het kan. Het is mogelijk dat een eend toch nog een beetje wint. Ik geef toe dat het niet waarschijnlijk is maar het kan, en dat is genoeg voor een dagdroom.

Tom Pauka

Krimineel?!

Kijk, dat hij voordat hij in dienst kwam geen lekkertje was, dat wist hij zelf wel. Regelmatig had hij op het politieburo gezeten, vaak rottigheid uitgehaald. Van het atheneum, via de havo en mavo was hij op de middenschool beland. Ook dat was geen groot succes geworden. Het zat hem allemaal niet mee. Nou ja, het had voor een groot deel aan hem zelf gelegen, daar was hij inmiddels wel achter.

Als hij de wereld toen wat positiever had bekeken en niet zo vreselijk dwars was geweest, dan had hij nu gewoon op de universiteit gezeten. Net als zijn broers en zus. Maar nee, zo was het dus niet gegaan. Iedereen in zijn omgeving had opgelucht adem gehaald toen hij gekeurd moest worden en goedgekeurd werd. Hij wilde wel bij de commando's of mariniers, maar nee, het werd Van Heutz. Super intelligent werk, jongens met voor een deel dezelfde achtergrond als hij.

Reuze interessant, maar dan anders. Natuurlijk wilde hij zijn dienstitijd afmaken, ondertussen wat deelcertificaten halen van de HVO en dan naar een particuliere

school om alsnog in korte tijd een Atheneum-diploma te halen. Als alles mee- zat kon hij voor z'n 22-ste sociologie gaan studeren, mooi toch. Zijn vader wilde hem supporten.

Maar nu bij Van Heutz ging het toch allemaal net even anders.

Het kader kwam niet verder dan generaliseren en het roepen van zeer kwetsende kreten.

Natuurlijk, hij en ook de anderen waren geen lieverdjes, maar om nu voortdurend met krimineel te worden aangesproken, of met diefjes, of tuig of misdadigers, dat ging toch echt vervelen.

Eerdaags kwam het er nog van dat hij iemand op z'n gezicht zou slaan, want hij was toch echt niet in het leger gekomen om zich te laten beledigen. Nee, dit was voor hem de gelegenheid om af te rekenen met het verleden, om een nieuwe start te maken.

Niet hij was krimineel, nee het gedrag van het kader is krimineel en wat doe je daar nu aan?

WIKLA

EGO PUZZEL

Visitekaartjes

De oplossing van de vier horizontaal en vertikaal gelijklopende woorden in het decembernummer luidt als volgt: 1-vampier, 2-meegaan, 3-Irakees, 4-Renese.

Hieronder weer een viertal visitekaartjes, waarbij het beroep van deze mensen kan worden gevonden door de letters van naam en woonplaats in een andere volgorde te zetten.

N. Rare
Imi

E. Essig
Rur

M. Iet
Rins

W.W. Erg
Reek

PARADIJS

De integratie van godsdienstige uitdrukkingvormen is inmiddels in alle lagen van de bevolking doorgedrongen, zelfs tot in reclameboodschappen. Dat is gezien de ontkenning en de massale afname van een 'godsbesef' toch opmerkelijk. Zo is het paradijs niet meer een plek buiten onze horizon, maar iets dat binnen ons handbereik schijnt te liggen. Dat begreep ik althans van een groot reclame-affiche, waarop stond: 'Wie verlangt er nu nog naar het paradijs?' Met daarop afgebeeld een antieke afbeelding van Eva met een slang om d'r nek en daarnaast een mooie moderne vrouw gehuld in een merknaam slipje. Wie

dus het paradijs in huis wil halen moet een bepaald merk ondergoed aanschaffen. Maar dat had mijn interesse helemaal niet. De vraag, wie er nog naar het paradijs verlangt, boeide mij het meest.

Want wat is het paradijs eigenlijk? Wat stellen wij ons daarbij voor?

Ik kan mij van vroeger nog herinneren dat mijn moeder mij vertelde, naar aanleiding van het overlijden van mij opa, dat het paradijs een plek is waar je altijd blij en gelukkig kunt zijn en dat er aan niets gebrek is. Mijn opa hield erg veel van zijn mooie gazon, dus kon hij tot in de eeuwigheid zijn hobby, gras maaien, uitoefenen. Ik vond dat toen een afdoende verklaring. Nu ik daar weer over nadenk – wat een reclame-regel al niet veroorzaakt – lijkt mij zo'n bezigheid een ware straf.

Het paradijs moet so wie so iets verschrikkelijks zijn. De gedachte aan zo'n oord beklemt mij. Want wanneer een plek fijn is om te vertoeven, moet er een moment komen dat men verlangt naar iets anders, een nieuwe thrill. Is dat verlangen niet aanwezig, dan kan er ook geen paradijselijk verlangen bestaan. De eerste dagen van de vakantie zijn ook paradijselijk, maar na vier weken hebben we er schoon genoeg van en willen we graag weer naar huis en in ons eigen bed liggen.

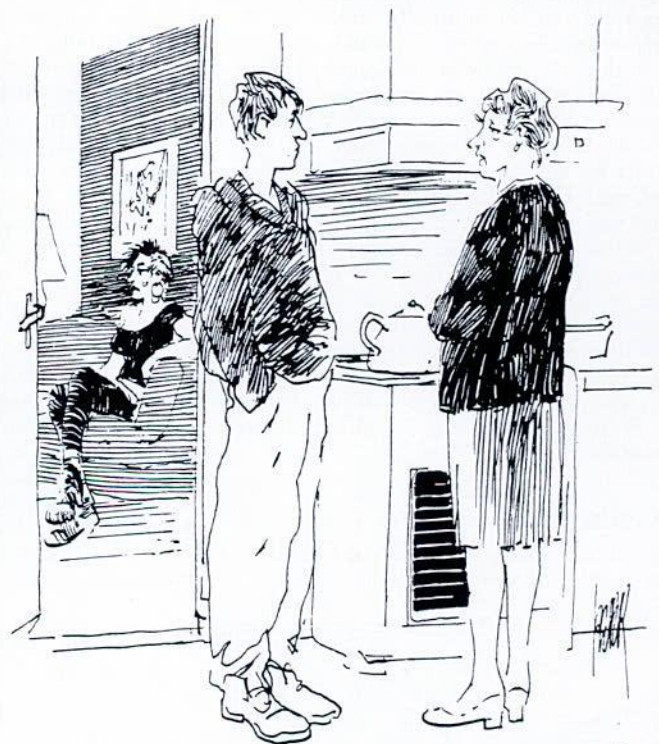
Het paradijselijke gevoel wordt uiteindelijk uitermate vervelend en saai. Iets van een paradijselijk gevoel kan alleen maar ervaren worden, doordat we ook drama's, lijden, ziekte en andere verschrikkelijke dingen ervaren. Hoe zwaarder het leven, des te groter het verlangen naar een paradijs.

Het paradijs is een droom voor mensen die het buitengewoon slecht hebben. En dat is ook zeer begrijpelijk en menselijk. Of we er werkelijk, voor alle eeuwigheid, naar verlangen is een tweede. Nog afgezien van het feit dat er voor humanisten geen paradijs bestaat, zijn de voorwaarden om erin te mogen komen zo veeleisend dat we er liever vanaf zien. Mocht het paradijs bestaan, dan is het er voor iedereen. Wanneer mensen in staat zijn, of gesteld worden, om in hun leven een redelijke balans en harmonie aan te brengen, zal er geen verlangen naar een paradijs zijn. Wanneer je op een bepaald moment in je eigen leven kunt zeggen welke dingen je leven de moeite waard maken, wat de zin van je bestaan is, hoeft je niet op een paradijs te zitten wachten. Het leven zelf is dan genoeg.

Freek Pol

"EH... HEB JE EEN BEETJE
LEUKE UITKERING?"

"ZIE JE DIE ANNELES NOG WEL EENS?
DAT VOND IK ZO'N SCHATTIG MEISJE."

N I E U W T E K E N W E R K V A N P E T E R V A N S T R A A T E N

Tekenaar/schrijver Peter van Straaten is een zeer begenadigd kunstenaar. Niet omdat hij tekent en schrijft, niet omdat hij al zo'n kleine vijftig (!) boeken op zijn naam heeft staan, maar omdat hij met heel weinig inkt heel veel tot uitdrukking weet te brengen. Een schitterend staaltje van zijn kunnen geeft hij (voor de zoveelste keer) weer in de eind vorig jaar verschenen drie deeltjes: *Eten en drinken*, *Ouders en kinderen* en *Trouw en ontrouw*. Zoals ook in zijn vele andere boeken over het kleine menselijke leed is het ook in deze boekjes niet allemaal rozegeur en maneschijn. Enkele voorbeelden:

– Man komt thuis van een avondje stappen en hangt kotsend boven de pot van de wc. Zijn vrouw, in ochtendjas, kennelijk wakker geworden van de herrie, zegt: 'Blij dat je je zo vermaakt hebt, schat'.

– Jong echtpaar, lusteloos en vermoeid aan eettafel. Zegt de vrouw tegen de man: 'Ik weet dat je het allemaal goed bedoelt, maar ik word zo moe van je, Henk.'

– Vrouw zittend op de bank met de, van de haak genomen, telefoon in haar hand tegen haar opgeschoten zoon: 'Je verwekker.'

Het zijn, nagenoeg allemaal, verbluffend scherpe waarnemingen die op subtiële wijze (een evenwichtige mix van cynisme en mededogen) vorm hebben gekregen in zowel tekening als tekst.

Prachtige boekjes om te hebben en om kado te doen.

Peter van Straaten: *Eten en drinken*, *Ouders en kinderen*, *Trouw en ontrouw*. Van Gennep, Amsterdam 1991. 64 blz. per ex. f 9,90. (WH)

OORLOGSDIVIDEND

Straks wordt 't: 'Geen geld, geen Amerikanen'

'Als de geallieerden hun bijdragen in de kosten van de Golfoorlog ook werkelijk leveren, houden de Verenigde Staten zo'n 800 miljoen dollar (bijna anderhalf miljard gulden) over aan de oorlog. Dit heeft de Amerikaanse Rekenkamer berekend. In totaal hebben de Amerikaanse bondgenoten 48,3 miljard dollar (bijna 90 miljard gulden) aan bijdragen in de kosten toegezegd, zo'n 800 miljoen dollar meer dan de werkelijk gemaakte kosten,' aldus een bericht in Trouw enige tijd geleden.

Naast het vredesdividend – het eventueel financieel overschot als gevolg van wapenbeperking en inkrimping van de krijgsmachten – hebben we dus ook een oorlogsdividend.

Een eerste gedachte bij zo'n bericht is: dat is veel geld en de Amerikanen hebben de kosten van oorlog kennelijk goed kunnen inschatten. Daar kan menig departement in Nederland nog iets van leren. Het is ook een beeld van het financiële aspect van de Golfoorlog dat het andere beeld, dat van de oorlog als schoon en geavanceerd computerspel, in positieve zin aanvult.

Daarbij is het een gegeven dat de president van de VS goed uitkomt. Zoals bekend scoort hij laag op zijn binnenlandse politiek, maar hoog op zijn buitenlandse en een smet van welke aard dan ook op die buitenlandse politiek is het laatste dat hij met het oog op de verkiezingen gebruiken kan. Met terugwerkende kracht een financieel Golfvoordeel presenteren is uiteraard heel wat beter dan alsnog met een extra rekening bij de kiezer aankomen, die er inmiddels ook van op de hoogte is dat het tekort op de lopende begroting 80 miljard dollar bedraagt.

■ Geen grote winst

Een andere gedachte bij dit oorlogsdividend is dat de winst bij nader inzien be-

paald niet overmatig groot is. De totale kosten van de oorlog zijn een kleine vijftig miljard dollar. Dan is 800 miljoen winst maken aan de karige kant: ongeveer 1,5%. Bij een rente van 5 of 6% kun je je geld heel wat beter beleggen.

Maar 50 miljard dollar is wél een hoop geld, zoveel dat de VS dat op geen stukken na alleen hadden kunnen opbrengen. De hele Golfoorlog was dan ook alleen maar mogelijk omdat er zulke kapitaalkrachtige slachtoffers waren en omdat landen als Duitsland en Japan met het oog op hun verleden en heden er goed aan meenden te doen hun aandeel in de krijgsvorrichtingen af te kopen. De VS als grootste schuldenland hadden het karwei alleen niet kunnen klaren.

Wat de VS hebben gedaan is bewust of onbewust hun krijgsmacht verhuren tegen een meer dan kostendekkend tarief. Tegen betaling hebben zij, zij het zo voorzichtig mogelijk ten einde de eigen verliezen te beperken, de kastanjes uit het Golfvuur gehaald. Maar als zich in de toekomst weer een dergelijk conflict zou aandienen, maar zonder dat er geld van derden wordt bijgeleverd, dan zal ondanks de militaire macht

van de VS de oorlog niet doorgaan. In het verleden gold: 'Geen geld, geen Zwitsers', in de toekomst geldt: 'Geen geld, geen Amerikanen'.

■ Weegschaal

Maar een veel belangrijker associatie bij dat bericht over oorlogswinst is het beeld van een weegschaal waarop alle kosten en baten van de oorlog liggen. Op die weegschaal zal aan de batenkant niet alleen het financieel overschot voor de VS liggen, maar ook de kwaliteit van de verdedigde Internationale Rechtsorde. En aan de kostenkant niet alleen de kosten van de coalitie en van Irak, uitgedrukt in geld, maar ook de gevolgen van de infrastructurele vernietiging van Irak en vooral de pijn, de angst, het leed en de ellende van de gewonden, gesneuvelden en hun nabestaanden. Voor dit laatste bestaat geen algemeen geldende rekeneenheid. Terwijl juist op dit gebied er minder internationale verschillen bestaan: de koersverschillen als het gaat om het verdriet van Irakeze en Amerikaanse ouders die hun kind verloren hebben, zijn niet zo groot.

En misschien mogen we op de verlieskant van de oorlogsbalans ook het wijdverbreid bijgeloof bijschrijven, dat oorlogen in de toekomst van die geavanceerde computerspellen zullen zijn, zonder bergen lijken of gewonden. Dat plaatje is een stuk volksongezondheid dat zich overigens niet alleen tot het volk beperkt.

■ Fonds

Wat we zouden kunnen overwegen is de Amerikanen te vragen om die 800 miljoen dollar te bestemmen voor een fonds ter leniging van de noden van al die nabestaanden van die meer dan 100.000 Irakeze jongens, die al dan niet levend in het woestijnzand begraven zijn. Maar, zo zal men antwoorden, we hebben hun adressen niet, we hebben ze niet eens geteld, we hebben ze alleen volgens plan vernietigd. En als de boycot lang genoeg duurt en er nog zoveel honderdduizenden meer het loodje zullen leggen, is die bescheiden oorlogswinst toch onvoldoende.

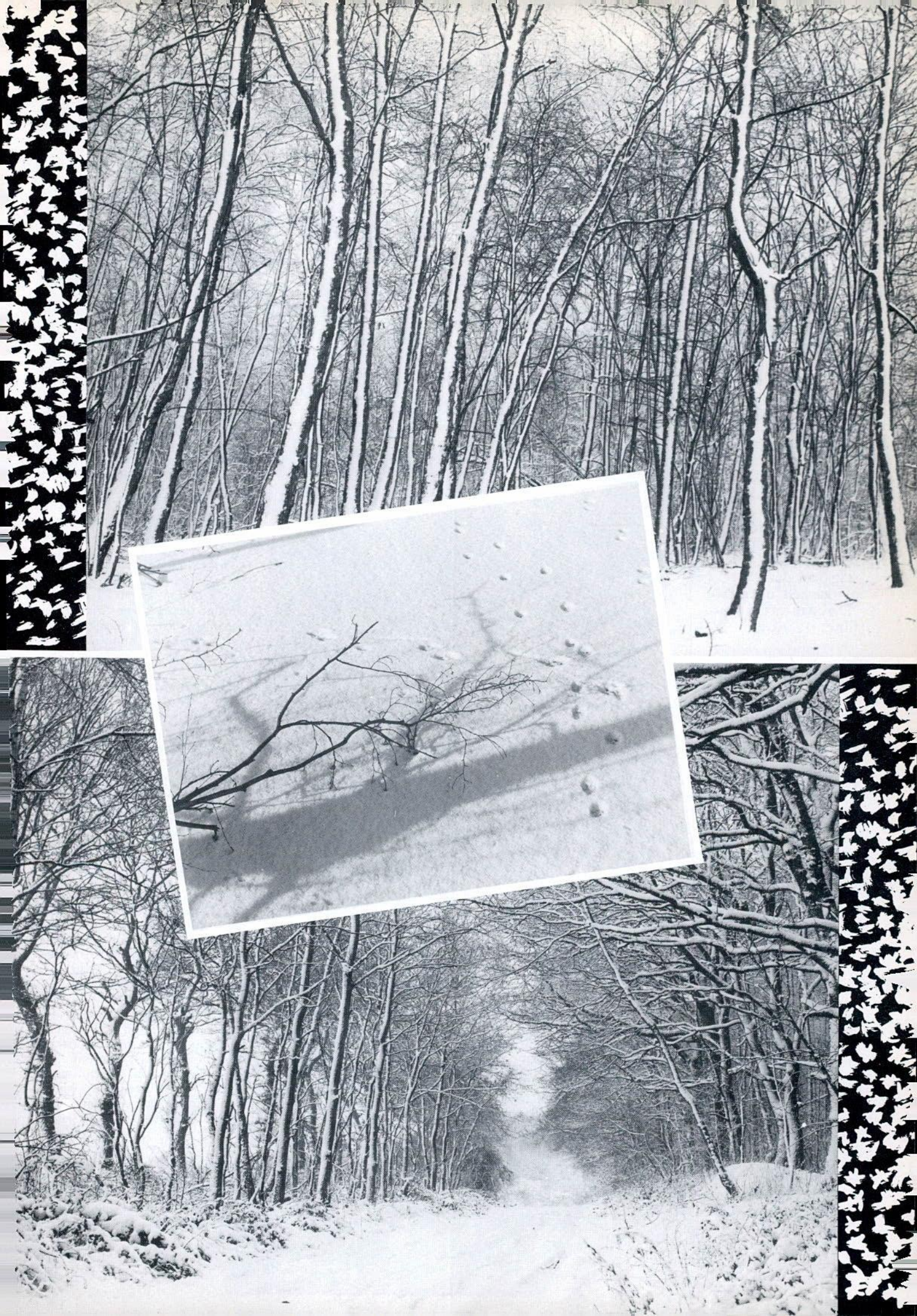
Laten we daarom maar blij zijn dat de oorlogsrekening zo voordelig kan worden afgesloten en ons troosten met de gedachte dat menselijk leed toch niet in geld kan worden uitgedrukt, dit in tegenstelling tot de nieuwe wapenzendingen naar Saoedië Arabië en Israël.

Overigens moeten we ons misschien niet al te zeer opwinden over het maken van winst op oorlog, want dan zouden we ook iets moeten zeggen over de winst op wapens, en ook over de winst op uniformen, de winst op hagelslag die de soldaten op hun brood nuttigen, en overigens ook over samenlevingen die tot op heden geen andere uitweg zien dan voor bepaalde problemen de wapens te hanteren. Tot die samenleving behoort ook de onze, met in de toekomst een eigen 'rapid deployment force' om in te zetten indien volgens de defensie-nota onze wezenlijke belangen waar dan ook op het spel staan.

TEKENING LEO MÜNNIK

Leon Wecke

VIDEO 'IN BED WITH MADONNA'

De weerslag van vijf maanden Blond Ambition Tour

'Madonna zoals u haar nog nooit gezien heeft. Op het podium, achter het podium, aan het werk, privé, op alle manieren leert u haar kennen. Madonna als Madonna.' Zo begint het intro op de achterkant van de hoes en dat geeft de inhoud van de film precies weer.

'Truth or Dare' of 'In Bed with Madonna', zoals de film in Europa is uitgebracht, is de laatste filmtroef van Madonna. En wat voor een! Zelfs voordat de film in de VS was uitgebracht, had deze al voor opschudding gezorgd als nooit te voren. Een verslag van deze, zoals ze zelf noemt, 'Documentaire-film'.

■Persoonlijkheid

Door de jaren heen is Madonna veranderd van een MTV-discopoppetje naar een meer inhoudende persoonlijkheid. Ze wordt zelfs gezien als een popidool met idealen en een boodschap. Ze stelt serieuze onderwerpen aan de orde, waarover, zelfs in deze tijd nog, een zeker taboe heerst: homofilie, abortus, macht, liefde, dood, (safe)sex en het belang van het gezinsleven.

Haar spraakmakende, eigenwijze houding is niet alleen een simpele seksuele uiting, maar een grote duw tegen de gebreken van de samenleving. Zo ziet zij dat tenminste. Ze doet dit op een manier die alleen Madonna eigen is.

De ene keer poseert ze naakt in de Penthouse, dan weer organiseert ze een project dat massa's dollars oplevert ten behoeve van het aidsonderzoek. De volgende dag maakt ze weer een reclamespot voor Pepsi. Wat anderen van haar gedragingen vinden? Het doet haar ogenschijnlijk niks. 'Ik laat mijn kijk op het leven zien in mijn werk. De provocaties geven je een klap in je gezicht en maken je oplettend. Het dwingt mensen over bepaalde dingen na te denken. Dat is mijn doel!'

■Doel

Nou, dat doel is ze met de film 'In Bed with Madonna' zeker niet voorbij geschoten. In de VS liet men voor de première enkele fragmenten op de tv zien: Madonna, die herinneringen ophaalt aan een jeugd-vriendinnetje, waarmee ze seksueel intiem was. Madonna, die aan een van haar dansers vraagt of hij ooit een dame van achteren heeft genomen en vervolgens met open mond staat te kijken hoe twee andere dansers hevig met elkaar staan te zoenen. Ja, zelfs voor de meest moderne Amerikaan was dit even slikken.

Voor Madonna was dit echter weer de bevestiging dat ze de aandacht had. Want naast haar bedoeling om de kijker inzicht te geven in haar leven als mega-ster, wil ze opkomen voor minderheden. In dit geval voor homofielen.

De film geeft een aparte kijk op de homo-cultuur. Er is geen andere film waarin het verschijnen van homo's zo volkomen normaal en geaccepteerd is als in deze. Sterker nog, tussen alle dansers zit slechts een hetero. Frappant is echter dat juist deze danser wordt gediscrimineerd door de anderen. Een merkwaardige paradox waar Madonna niet goed raad mee weet, maar wat haar bedoelingen, misschien beter dan dat ze zich zelf realiseert, accentueert.

Madonna krijgt een sterke band met haar bandleden en voelt zich als het ware hun moederfiguur. Met het oog op haar eigen jeugd heeft ze gekozen voor mensen die het in hun jeugd erg moeilijk hebben gehad. 'Ik prijs me gelukkig,' zegt ze in *Time International*, 'omdat ik in staat ben mijn gevoelens op vele manieren te uiten. Zonder mijn carrière had ik dit nooit kunnen doen. Maar ik vind niet dat die carrière alleen voor mijzelf is.

Ik weet dat dit misschien verschrikkelijk klinkt, maar ik denk dat ik een hoop mensen help. Het is mijn verantwoordelijkheid om dat te doen. Ik heb het geluk dat ik in een positie ben, die mij de macht geeft om mensen te helpen. De meeste mensen in mijn positie

■ Oorsprong

Oorspronkelijk wilde Madonna een concert-film van haar Blond Ambition Tour maken. Ze was trots op haar concert en wilde dat op film vastleggen. Toen men eenmaal aan het filmen was, kreeg ze opeens een ander idee. Ze vond het interessanter om te laten zien hoe de verhoudingen tussen haar en de mensen om haar heen lagen en zich ontwikkelden. 'We hadden wat materiaal bekeken van dingen die zich achter het podium afspeelden aan het begin van de tour in Japan en ik zei: "Die live-show interesseert me geen bal meer. Dit is het leven! Dit wil ik vastleggen!"' Vanaf die tijd is men begonnen met het schieten van de beelden, die later zijn samengevoegd tot de documentaire-film 'Truth or Dare'.

Vermeldenswaardig uit deze film is nog het incident dat plaatsvond tijdens de Blond

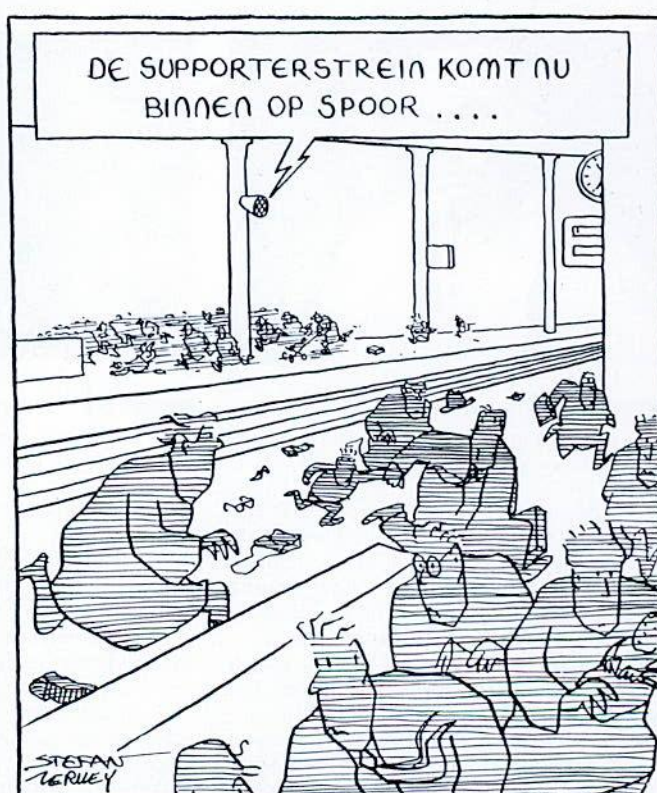
Ambition Tour in Toronto. Daar zou Madonna gearresteerd worden als ze tijdens haar concert in deze stad obscene gebaren zou maken (het maken van obscene gebaren is verboden in de Canadese wet; S.K.). Uiteraard luisterde ze niet naar de waarschuwendende woorden van de Canadese politie, maar deze lieten haar ongemoeid na het concert.

Op de vraag: 'Ben jij niet altijd uit op schandalen?' antwoordt ze: 'Nee, ik kick niet op schandalen. Ik heb het gevoel dat het mijn missie is om mensen iets bij te brengen. Ik wil ze dingen laten zien en voelen, die ze niet gewend zijn om te voelen. Het is zeker niet zo dat ik gewoon maar een beetje schandelijk wil overkomen.'

Wel staat vast dat Madonna's film door de meeste mensen met gemengde gevoelens bekeken zal worden. Maar ja, was dat haar bedoeling niet...?

Sander Kuypers

zeggen: "Luister, je hoeft dit helemaal niet te doen. Ga relaxed leven, geniet van je geld en koop een huis in Tahiti. Waarom maak je het je steeds zo moeilijk?"

NIEUWE BUNDEL TEKENINGEN VAN STEFAN VERWEY

Enkele jaren geleden vroeg ik de bekende cartoonist Stefan Verwey of hij ook bang was dat zijn vindingrijkheid – iedere keer weer iets nieuws bedenken – hem op een gegeven moment in de steek zou laten. Hij bevestigde dat: 'Je bent inderdaad voortdurend bang dat je uitdroogt. Maar tegelijkertijd is er toch iets dat je blijft zoeken naar nieuwe wegen.'

Op dat moment waren er drie verzamelbundels (*Niks aan de hand* 1978, *Vrij en blij* 1980 en *Het nieuws in kleur* 1983) en een map met losse prenten (*Overleven? doe het zelf!* 1982) van hem uitgegeven. Drie jaar duurde het alvorens er weer een bundeling tekeningen van zijn hand op de markt werd gebracht: *Waar zit de pijn precies?* (1986). Deze bundel liet een 'nieuwe' Verwey zien. Besloeg zijn vroegere werk zeer uiteenlopende onderwerpen, in deze bundel ging het slechts om één thema: het ziekenhuis. Een tweede opvallend verschil was dat hij teksten in zijn tekeningen gebruikte. Kennelijk had Stefan Verwey een nieuwe weg nodig gevonden. Deze in gang gezette nieuwe lijn zette hij voort in zijn in 1989 uitgekomen bundel *Lang zullen ze leven* met als thema: ouderdom en bejaarden/verzorgingstehuizen.

November vorig jaar verscheen zijn laatste bundel: *Dit paradijsje*

houden we geheim! Wederom een schitterende bundel humor (ondanks alle wrangheid en cynisme) over een verscheidenheid aan onderwerpen: domme TV-spelletjes, de waanzin van het autorijden, de dood, het milieu, huwelijk en sexualiteit, aids, voetbalgeweld, oorlog en vrede.

Op de titelprent zien we twee touristen een stadje uitwandelen, waarbij de een tegen de ander zegt: 'Dit paradijsje houden we geheim!' Voorbij het laatste pand van het oude stadje dromt in het nieuwere gedeelte een enorme mensenmassa samen bij een McDonald, een hotel, een disco en een souvenirswinkel. Verwey op zijn best.

De grote kracht van zijn werk is de herkenbaarheid. Er is geen prent, durf ik te beweren, waar de kijker zich niet in kan verplaatsen.

Ik kan iedere cartoonliefhebber deze bundel van harte aanbevelen. Terzijde: tot eind november '91 was er in Amsterdam een overzichtstentoonstelling van het werk van Stefan Verwey te zien (25 jaar tekenen voor de Volkskrant) welke daarna te zien is/was in achtereenvolgens Eindhoven, Venlo, Utrecht, Middelburg, Breda, Nijmegen en Sittard (voor juiste data en plaats verwijs ik naar de lokale media). Stefan Verwey: *Dit paradijsje houden we geheim!* De Harmonie, Amsterdam 1991. 64 blz. f 14,50. (WH)

FUSION MUZIEK VAN DEZE TIJD

In de geschiedenis van de jazz was er sprake van diverse stijlen. New Orleans, Swing en Bebop zijn enkele van de richtingen, die gedurende een bepaalde periode toonaangevend waren en ook tegenwoordig zijn er nog talloze musici die in een dergelijk idioom spelen. De laatste loot aan de stijltenstam is de Fusion, die aanvankelijk nogal verguisde samensmelting van jazz- en rockinvloeden. Momenteel valt de Fusion echter niet meer weg te denken uit het muzikaanbod en daarom worden hier enige prominente musici op dit gebied eens wat nader belicht.

Al Dimeola
Van alle markten thuis

De nu 36-jarige gitarist Al Dimeola is een van de vele musici, die hun opleiding op de fameuze Berklee School of Music hebben gehad. Hij viel dusdanig op, dat pianist Chick Corea hem vroeg voor de nu al legendarische groep Return To Forever.

Gedurende deze periode (1974-'76) kwam het spel van Dimeola tot volle wasdom. Hij deed zoveel ervaring op, dat hij na zijn vertrek bij RTF in staat bleek tot het maken van smaakvolle albums als *Elegant Gypsy* en *Casino*. Zijn grootste successen tot nu toe behaalde hij samen met collega's John McLaughlin en Paco de Lucia. De platen *Fridaynight in San Francisco* en *Passion, Grace and Fire*, die de vruchten van deze samenwerking waren, zijn ook nu nog echte toppers. Van zijn latere werk is vooral de cd *Tirami su* vermeldenswaard.

Al Dimeola is een man, die nu eens erg conventioneel dan weer uiterst origineel voor de dag kan komen, maar daarbij nooit de grenzen van de goede smaak overschrijdt. Hij is nu al op relatief jonge leeftijd een voorbeeld voor talloze aankomende gitaristen. Zij bewonderen in zijn spel vooral het allesomvattende. Immers Pop, Jazz en Klassiek zijn de bronnen, waaruit Al Dimeola put voor het vertellen van een altijd aantrekkelijk muzikaal verhaal.

Mike Stern/Bob Berg
Een succesformule

In de hedendaagse jazz neemt de formatie van Bob Berg en Mike Stern een zeer prominente plaats in. De cd's, die tot dusverre van dit illustere duo zijn verschenen, zijn alle door pers en publiek zeer goed ontvangen en vormen een muzikale verademing in deze tijd van fanatiek zoeken naar de grote vernieuwing. Dat beide heren elkaar zo hebben gevonden, mag op zich al als een echte fusie gezien worden, aangezien gitarist Mike Stern een geheel andere start had dan tenorist Bob Berg. Weliswaar komen beide heren uit New York, maar Stern luisterde aanvankelijk vooral naar mensen als Jimi Hendrix, B.B. King en Eric Clapton. Pas later ontdekte hij de grote waarde van musici als Wes Montgomery en John Coltrane.

Op het al eerder genoemde Berklee College werden de diverse invloeden in goede banen geleid en ontwikkelde Mike Stern de heldere stijl die hem zo geliefd heeft gemaakt. Ook Miles Davis zag wel wat in de jonge gitarist en nam hem tot tweemaal toe in zijn band op.

Hier kunnen we dan de link leggen met tenorsaxofonist Bob Berg, want ook hij speelde immers bij Davis, maar had wel een geheel andere muzikale achtergrond. De nu 40-jarige Berg begon pas op de middelbare school met de tenorsax, na eerst jaren lang pianoles te hebben gehad. Zijn progressie op de sax was zo groot, dat hij al snel werd toegelaten tot het chique

Juilliard, waar men niet kon bevroeden, dat Bob zijn professionele loopbaan zou starten in een onvervalste orgel-tenor setting. Brother Jack McDuff was zijn eerste werkgever en Bob voelde zich in deze ruige omgeving prima thuis. Daarna stapte hij over naar de groep van pianist Horace Silver, maar het was pas bij Cedar Walton dat hij echt naam begon te maken.

De grote ommekeer, als je dat zo mag noemen, kwam bij zijn toetreding tot de Miles Davisband, waar hij aanvankelijk maar weinig soloruimte kreeg en geduldig zijn beurt moest afwachten. Maar kreeg hij de kans, dan maakte hij er ook iets moois van. Via het album *Upside Downside* kwamen Mike Stern en Bob Berg bij elkaar en sindsdien koesteren zij een unieke samenwerking. Producten als *Cycles*, *Short Stories* en *In The Shadows* leggen daar uiterst welkend getuigenis van af.

Tom Scott
Jong carrière gemaakt

Tenorist Tom Scott werd op 19 mei 1948 te Los Angeles geboren als zoon van zeer muzikale ouders. Vader Nathan schreef namelijk de muziek voor talloze televisieseries en films, terwijl moeder de destijds zeer populaire zanger Nelson Eddy op de piano begeleidde. Tom kreeg de muziek dus met de paplepel ingegoten en startte reeds op 8-jarige leeftijd met de klarinet. Later switchte hij naar de baritonsax, omdat deze zware toeter het enig beschikbare

instrument in de schoolband was. Nog op de middelbare school voegde hij fluit, alt- en tenorsax aan zijn arsenaal toe en was op 15-jarige leeftijd klaar voor de strijd.

Zijn muziekstudie aan de universiteit van Zuid-Californië werd een teleurstelling, omdat hij niet in staat werd gesteld zijn composities te laten horen. Toen hij dan ook verschillende schnabbels kreeg aangeboden, besloot hij de sprong in het diepe te wagen en werd beroepsmuzikant.

Het is een ondoenlijke zaak om de hele carrière van Tom Scott in dit korte bestek te beschrijven dus beperken wij ons tot het vermelden van de belangrijkste feiten. Tom Scott kreeg voor het eerst enige bekendheid in 1973 met de formatie L.A. Express, een fusieband, die o.a. samenwerkte met zangeres Joni Mitchell. Verder deed Tom in die tijd veel studiowerk en was in het begin van de jaren zeventig een van de eerste saxofonisten, die met elektronica experimenteerde.

Een van zijn grootste successen boekte hij met het album *Apple Juice* in 1981, dat vooral in Europa een bestseller werd. De laatste jaren maakt Tom deel uit van de G.R.P. stal en verschenen platen als *Flashpoint* en *Streamlines*, die zijn naam definitief vestigden.

Theo Carree

? VRAGEN STAAT VRIJ

*We worden dood gegooid met reclame.
Het is voor ons een vanzelfsprekendheid:
reclame doet kopen en verkopen.
Voor Marx is de mens de slaaf van produk-
tie- en consumptiewetten.*

*Ons doen en laten in het dagelijkse leven,
het sociale en maatschappelijke verkeer
wordt sterk bepaald door het recht van de
sterkste.*

*Volgens Nietzsche is de mens de slaaf van
de heerszucht.*

*Freud beweerde dat de mens de slaaf is
van de innerlijke driften,
van een tyrannieke macht in zichzelf.*

*De mens beschikt over mogelijkheden
waarmee hij op chemisch, technisch, eco-
nomisch of materieel terrein
de wereld kan maken.*

*Op zo'n afgebakend terrein heeft elke
theorie zijn eigen wetmatigheden.*

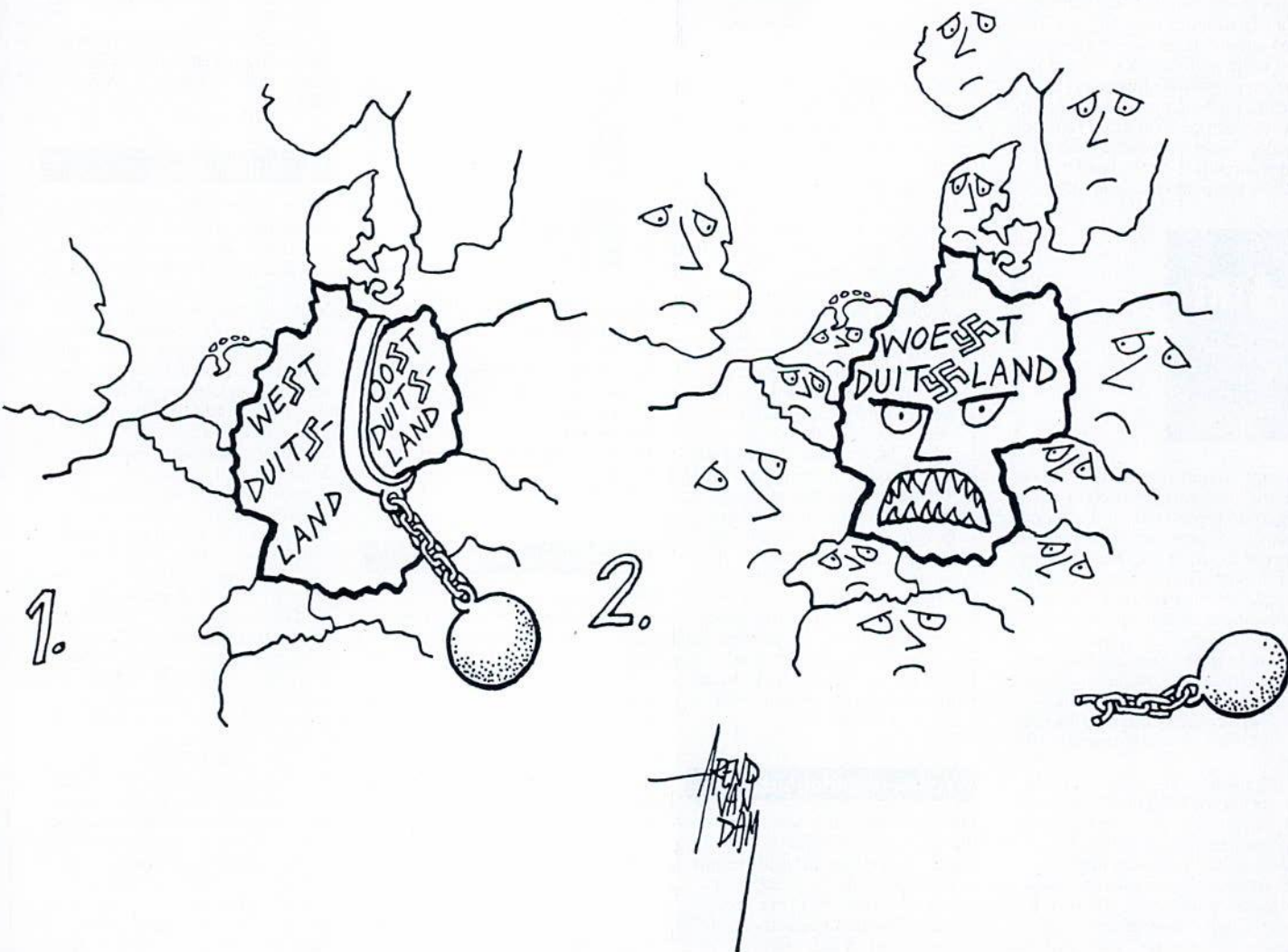
*De mens is de slaaf van zijn eigen meester-
schap over de materiële wereld.*

Wat denk jij?

*Is de mens alleen maar slaaf en weerloze
speelbal?*

En wat ben jij?

Steven

ten met haar moeder en herhaald weglopen, woonde ze op haar zeventiende enige tijd bij de schilderess Charley Toorop. Daarna ging ze naar Parijs, reisde veel, woonde anderhalf jaar in Italië, waarna ze ernstig ziek werd en uit verval begon te schrijven. Ook woonde ze - samen met Joffer, meer dan 50 jaar haar levensgezellin - elf jaar in Algerije, waarvan vijf jaar in een dorp in de Sahara. In W.O.II werkte ze voor de Royal Navy, daarna op de Nederlands ambassade in Parijs. In '86 keerde ze terug naar Nederland. In het autobiografische 'Kruis of munt' wordt bijzonder indringend een van haar vervulde dochter-moederrelatie uitgewerkt. Onvergetelijk en tijdloos zijn de scherpzinnige waarnemingen door de kleine Jopie van haar familieleden: moeder Aletta, die overloopt van zelfmedelijden en bezitsdrang; grootvader Bruno Waringa, de onbarmhartige, rijkgeworden en racisti-

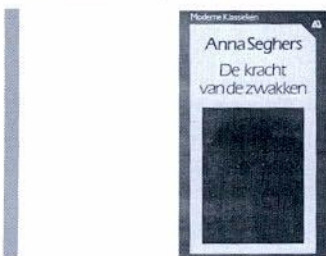

sche makelaar, die zijn oudste dochter Agaath opbergt in een gesticht; de zachtmoedige oma Johanna, die 'vijfenvierig jaar lang heimelijk naar Bruno's dood had verlangd' en die wel begrip had voor haar (homofiele) zoon Charles en haar schoonzoon (Jopie's weggelopen vader) Bernard Landman, beiden door Bruno verstoten; een aantal Haagse ooms en tantes en de neefjes Jantje en Phiep. Kortom, een taboesdoorbrekende roman destijds die zich kon en kan meten met tijdgenoten als G.K. van het Reve's 'De avonden' (1947) en Anna Blamans 'Eenzaam avontuur' (1948). Jo Boer: *Kruis of munt*. An Dekker, Amsterdam 1991. 308 blz. f14,90. (FS)

Hoopvolle verhalen

Eveneens in de reeks Moderne Klassieken verscheen een herdruk van de verhalenbundel 'De kracht van de zwakken' van Anna Seghers (1900-1983). Netty Reiling - haar echte naam - werd als enig kind geboren in een burgerlijk joods gezin in Mainz. Ze studeerde kunstgeschiedenis, filosofie en sinologie (China-kunde) en promoveerde in 1924 op een proefschrift over Rembrandt. Diens tijd- en vakgenoot Hercules Seghers inspireerde haar schrijversnaam. In 1928 werd ze lid van de communistische partij en van de socialistische schrijversbond en ontving ze ook de Kleist-prijs voor

haar debuutroman 'Aufstand der Fischer von St. Barbara'. In 1933 vluchtte ze voor het opkomend fascisme naar Frankrijk, in 1941 naar Mexico. Wereldberoemd werd ze met de roman 'Het zevende kruis', die in 1942 in de VS verscheen met een oplage van 600.000 exemplaren. In 1947 keerde ze terug naar Oost-Berlijn en werd enke-

le jaren later voorzitter van de schrijversbond en lid van het presidium van de Wereldvrede-raad van de DDR. Aldus probeerde ze daadwerkelijk de politieke en humanistische idealen te helpen verwezenlijken, waarvan ook haar hele literaire werk is doordrongen. 'Schrijvers in dienst van de gerechtigheid' noemt Margret Brüggemann het in haar inleiding bij 'De kracht van de zwakken' en verder 'Kenmerkend voor haar manier van schrijven is, dat zij niet de grote verzetshelden beschrijft, maar de zorgen, de angst en de moed van mensen uit de alledaagse leefwereld.' Binnen de mengeling van realisme en idealisme is het telkens weer die moedgevend verwoording van de hoop, die Seghers' werk ver verheft boven de door haar beschreven tijden en plaatsen. Dat geldt ook voor deze negen verhalen, van gruwelijke als *De gids* (in Ethiopië) en *De profeet* (in Duits concentratiekamp) tot bijna mythische als *Thomas' geschenk aan het schiereiland Sorsa* en *De terugkeer van het verloren volk*. Anna Seghers: *De kracht van de zwakken*. An Dekker, Amsterdam 1991. 196 blz. f14,90. (FS)

Formidabele Duras

Vorig jaar kwam bij Van Gennep al weer een negende vertaling uit van één der beroemdste romans van Marguerite Duras: 'Een dam tegen de Grote Oceaan'. Het was (in 1950) Duras' derde roman en die leverde haar een nominatie op voor de prestigieuze Prix Goncourt. Die prijs kreeg ze pas in 1984 voor 'De minnaar', dat dezelfde periode uit haar jeugd - Duras werd geboren in 1914 in (het toen Franse) Vietnam - tot onderwerp had. Hoofdpersonen in het sterk autobiografische 'Een dam tegen de Grote Oceaan' zijn: de moeder, haar zoon Joseph, haar dochter Suzanne en ene 'meneer Jo', de zoon van een schatrijke rubber- en huizenspeculant. Meneer Jo

verplaatst zich in een limousine met chauffeur en volgens Joseph 'speelt hij voor Rudolf Valentino, maar het trieste is dat zijn hoofd eerder op een soort kalfskop lijkt.' De moeder stemt van harte in met die vergelijking, doch wil zijn verliefdheid op Suzanne financieel uitbuiten. Dat is wel nodig ook, want de moeder, een arme blanke onderwijzeres, heeft van haar zuurverdiende spaargeld een, waardeeloos blijken, lap kuststrook gepacht om die in bouwgrond om te zetten. Met behulp van omringende boeren werpt ze een dam tegen de oceaan op, maar 'in juli had de zee zoals gewoonlijk de vlakke bestormd. De dammen waren niet sterk genoeg. Ze waren ondermijnd door de dwergkrabben uit de rijstvelden. In één nacht werden ze weggespoeld.' Naast de tragikomische 'liefdesaffaire' van meneer Jo met Suzanne (die eigenlijk van haar broer houdt) is het hoofdthema van de roman de verbiterte en hopeloze strijd van de moeder tegen de natuur en de koloniale ambtenaren. Maar bij dat subjectieve gevecht blijft het niet, want de 'politieke' Duras herinnert de lezers ook telkens weer aan de machteloze armoe

en ellende van de gewone bevolking onder koloniaal bestuur. 'De kinderen speelden met de regen zoals met de rest, de zon, de groene mango's, de zuwerfhonden. Suzanne vermaakte zich niet meer zo met hen als toen Joseph er nog was. Nu keek ze nog wel hoe ze speelden, drukte maakten, maar teneergeslagen. Ze speelden. Ze hielden slechts op met spelen om te sterven. Van ellende, (...) De weg bleef van de kinderen. Wanneer een automobilist er een doodreed, stopte hij soms, betaalde een vergoeding en vertrok weer. Meestal reed hij verder zonder iets te betalen...' Een formidabele roman van een auteur en filmmaakster, die al lang de Nobelprijs heeft verdiend. Marguerite Duras: *Een dam tegen de Grote Oceaan*. Van Gennep, Amsterdam 1991. 287 blz. f39,50. (FS)

Geheimzinnig Guadeloupe

In 1990 voerde de tweedelige monumentale roman *Ségou* van Maryse Condé (1937) maandenlang de Nederlandse boekentipten aan. Eerder schreef ik in deze rubriek (juni '89) enthousiast over haar historisch kriti-

sche en ontroerende roman *Tituba, de zwarte heks van Salem*. In oktober jl. kwam bij In de Knipscheer de vertaling (uit het Frans door Eva van Steen) van Condé's nieuwe roman uit: 'Tocht door de mangrove'. Na haar onderzoek naar de Afrikaanse wortels van haar bestaan (waarvan *Héremakhonon/Wacht op het geluk* en *Ségou* het resultaat waren) markeert 'Tocht door de mangrove' de terugkeer naar de Caribische identiteit. Het verhaal speelt op Guadeloupe, het Caribische eiland waar Maryse Condé werd geboren en waar ze nu opnieuw woont en werkt. Op een dag arriveert de excentrieke en levensmoede schrijver Francis Sancher op het eiland en betreft het door hem geërfd 'spookhuis' in het gehucht Rivière au Sel. Een aantal kleurrijke dorpsbewoners voelt zich aangetrokken door de zonderlinge en gekwelde man, maar niemand weet echt tot hem door te dringen. Na zijn plotselinge en raadselachtige dood komen ze bijeen voor de nachtwake.

'Wie was die man eigenlijk, die verkozen had om in hun midden te sterven? Was hij soms een afgezant, een boodschapper van een of andere bovennatuurlijke macht? Vragen die nog worden gesteld op de laatste pagina van de roman, terwijl bij het aanbrenken van de dageraad een regenboog verschijnt: een teken dat de gestorvene geen gewoon mens was? Hoe paradoxaal het ook klinkt, maar de dorpsbewoners (én de lezers) mogen dan weinig wijs zijn geworden uit de persoon Francis (schrijver? legerarts? wereldreiziger?), bij zijn dood blijkt wel menigen zelf wijzer door hem te zijn geworden. Want in heel wat van de twintig hoofdstukken, waarin telkens een andere man of vrouw tijdens de nachtwake herinneringen aan Francis ophaalt, eindigen mensen met te beseffen dat ze nu op een keerpunt in hun leven staan: gegroeid in Francis'

spiegel, zichtbaarder nu hij die zelf niet meer beademt. Een schitterend gecomponeerde en glashelder geschreven roman, vol humor ook, die een caleidoscopisch beeld biedt van een Antilliaanse dorpsgemeenschap met z'n angst voor het occulte, z'n roddelcircuit en z'n outcasts. Maryse Condé: *Tocht door de mangrove*. In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 237 blz. f34,50. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

OPHEFFINGS UITVERKOOP MAGAZIJN HET LEGER

HAD JE WEER
EEN
NACHTMERRIE
?

